

MAO ÇE-TUNG

TEORİ
VE
PRATİK

ERİŞ YAYINLARI

TEORİ VE PRATİK

MAO ÇE-TUNG

Pratik Üzerine ve Çelişki Üzerine, Mao Zedung'un *Four Essays On Philosophy*, Foreign Languages Press, Peking 1966 yapıtından, N. Solukça tarafından Türkçeye çevrilmiştir. *Teori ve Pratik*, Sol Yayınları, Aralık 1978, Sekizinci Baskı, s: 26-70.

Eriş Yayınları tarafından düzenlenmiştir. 2003

erisyay@kurtuluscephesi.com

<http://www.kurtuluscephesi.com>

<http://www.kurtuluscephesi.net>

<http://www.kurtuluscephesi.org>

İÇİNDEKİLER

9	PRATİK ÜZERİNE Bilgi İle Pratik Arasındaki, Bilme İle Yapma Arasındaki İlişki Üzerine
24	ÇELİŞKİ ÜZERİNE
25	I. İki Dünya Görüşü
29	II. Çelişkinin Evrenselliği
33	III. Çelişkinin Özgüllüğü
45	IV. Baş Çelişki ve Bir Çelişkinin Ana Yönü
51	V. Bir Çelişkinin Yönlerinin Özdeşliği ve Savaşımı
57	VI. Çelişkide Uzlaşmaz Karşıtlığın Yeri
59	VII. Sonuç

TEORİ VE PRATİK

MAO ÇE-TUNG

PRATİK ÜZERİNE^[1]

Bilgi İle Pratik Arasındaki,
Bilme İle Yapma Arasındaki İlişki Üzerine

Temmuz 1937

Marks'tan önce materyalizm, bilgi sorununu, insanın toplumsal yaratılışından ve tarihsel gelişiminden ayrı [sayfa 7] olarak incele-

^[1] Çin Komünist Partisinde, Çin devriminden kazanılan deneyim ve görgüyü umursamayan, "Marksizmin bir dogma olmayıp, eylem için bir kılavuz" olduğu gerçeğini yadsıyan dogmacı yoldaşlar vardı. Bunlar, uzun süre, halkı, marksist yapıtların özünden koparılıp ayrılmış sözler ve tümcelerle şaşkına çevirmişlerdir. Bir de görgücüler (ampiristler) grubu vardı. Kırık-dökük deneyimlerine sıkı sıkıya sarılmış olan bu grup da, uzun süre, ne devrimci pratik için gerekli teorinin önemini kavramışlar, ne de devrimci durumu bütünüyle görebilmişlerdir; körü-körüne çırpınıp durmuşlardır. 1931-1934 Çin devrimi, başta marksist kılıfına bürünmüş dogmacılar olmak üzere, bu iki grup yoldaşın yanlış fikirleri yüzünden epey zarar görmüştür. Bunlar, birçok yoldaşı yanlış yollara saptırmışlardır. Bu yazı, dogmacılık başta olmak üzere, dogmacılık ve görgücülük (ampirizm) gibi parti-içi öznel (sübjektif) yanlışları, marksist bilgi teorisi açısından gözler önüne sermek için yazılmıştır. Pratiği küçümseyen dogmacı öznellik üzerinde özellikle durulduğu için, yazıya "Pratik Üzerine" başlığı konulmuştur. Bu denemedeki fikirleri, Mao Çe-tung, Yanan'daki Anti-Japon Askeri ve Siyasal Kolejinde yaptığı bir konuşmada ortaya atmıştır.

diği için, bilginin toplumsal pratiğe bağımlılığı, yani bilginin üretime ve sınıf savaşımına bağımlılığını anlayamamıştır.

Her şeyden önce, marksistler, insanın üretim faaliyetini, onun bütün öteki faaliyetlerinin belirleyicisi olarak görür. İnsan bilgisi, aslında, onun maddi üretim faaliyetine bağımlıdır; bu maddi üretim faaliyeti içinde insan, doğa olaylarını, doğanın özelliklerini ve yasalarını, kendisi ile doğa arasındaki ilişkileri yavaş yavaş anlamaya başlar; gene bu üretim faaliyeti sırasında, insan ile insan arasındaki belli ilişkileri de, değişik derecelerde kavramaya başlar. Üretim faaliyeti olmaksızın, bu bilgilerin hiç biri elde edilemez. Sınıfsız bir toplumda, herkes, toplumun öbür üyeleri ile birlikte ortak çabaya katılır, onlarla belirli üretim ilişkilerine girer ve insanın maddi gereksinmelerini karşılamak için üretime katılır. Bütün sınıflı toplumlarda çeşitli toplumsal sınıfların üyeleri de, çeşitli yollardan belirli üretim ilişkilerine girerler ve kendi maddi gereksinmelerini karşılamak için üretime katılırlar. İşte bu, insan bilgisinin geliştiği asıl kaynaktır.

İnsanın toplumsal pratiği, yalnızca üretim faaliyeti değildir. Başka pek çok çeşit faaliyet vardır: sınıf savaşımı, siyasal yaşam, bilim ve sanat faaliyetleri gibi. Kısacası, toplumsal bir varlık olarak insan, toplumdaki pratik yaşamın bütün alanlarına katılır. Böylece insan, insanlar arasındaki çeşitli ilişkileri, yalnızca kendi maddi yaşamı aracılığı ile değil, (her ikisi de sıkı sıkıya maddi yaşamla bağlı bulunan) siyasal ve kültürel yaşam yoluyla da derece derece öğrenir. Bunlar arasında, çeşitli biçimlerdeki sınıf savaşımı, insan bilgisinin gelişmesi üzerinde özellikle derin etkiler yapar. Sınıflı toplumda, herkes, belli bir sınıfın üyesi olarak yaşar ve her düşünce biçimi, istisnasız, bir sınıfın [sayfa 8] damgasını taşır.

Marksistler, toplumdaki üretim faaliyetinin basamak basamak yükselerek geliştiği; doğa üzerine olsun, toplum üzerine olsun, insan bilgisinin de buna uygun olarak gitgide yükseldiği; yüzeyden derine, tek yanlılıktan çok yanlılığa eriştiği düşüncesindedir. Tarihte uzun bir dönem, insan, bir yandan sömürücü sınıfların kasıtlı taraf tutmaları ve toplum tarihini yalan-yanlış yorumlamaları, öte yandan küçük ölçüdeki üretimin, insanın görüşünü daraltması nedeniyle, toplum tarihini, tek yanlı anlamaya mahkum edilmiştir. Büyük üretim güçleriyle (büyük sanayi ile) birlikte, modern proletaryanın ortaya çıkması sonucu, insan, toplumun gelişmesini geniş olarak, ve tarihsel akışı içinde kavrayabilmiş, ve bu bilgisini bir bilim haline,

yani marksist bilim haline getirebilmiştir.

Marksistler, insanın toplumsal pratiğinin, dış dünya üzerine olan bilgisinin doğruluğunun tek ölçütü olduğu düşüncesindedir. Gerçekte de insan bilgisinin doğruluğu, toplumsal pratikte (maddi üretim sürecinde, sınıf savaşımında, bilimsel deneylerde) beklenen sonuca ulaşırsa anlaşılır. İnsan, işinde başarıya ulaşmak, yani beklenen sonuca varmak istiyorsa, düşüncesinin, kendisini çevreleyen nesnel dünyanın yasalarına aynen uymasını sağlaması gerekir. Bunlar birbirine uymazsa, pratikte başarıya ulaşamayacaktır. Başarıya ulaşamayınca, bundan ders alacak, nesnel dünyanın yasalarına uyacak biçimde düşüncelerini değiştirecek ve böylece başarısızlığı başarı haline getirecektir. “Başarısızlık başarının anasıdır”, ya da “bir musibet bin nasihatten iyidir” derken, işte bunu demek isteriz. Diyalektik materyalizmin bilgi teorisi, pratiğe ilk yeri verir ve insan bilgisinin pratikten hiç ayrılmayacağına inanır. Pratiğin önemini yadsıyan ya da bilgiyi pratikten ayırmak isteyen bütün yanlış teorileri reddeder. Bu konuda Lenin şöyle der: “*Pratik, teorik bilgidен daha üstündür*; çünkü ^[sayfa 9] yalnız evrensel olmakla kalmaz, aynı zamanda gerçeklik ile içiçedir.”^[2] Marksist felsefenin, diyalektik materyalizmin, iki belirli özelliği vardır: biri, sınıfsal oluşu, diyalektik materyalizmin proletaryanın hizmetinde bulunduğunu açıkça ilân etmesi; öteki uygulanabilir oluşu, teorinin pratiğe bağlılığı üzerinde durması, dönüp dolaşıp pratiğe hizmet edecek teoriye temel olarak, pratik üzerinde durması. Bir bilginin ya da teorinin doğruluğunu araştırırken, insan, kendi öznel duygularına değil, bilgi ya da teorinin toplumsal pratikteki nesnel sonuçlarına dayanabilir. Doğrunun tek ölçütü, yalnız toplumsal pratik olabilir. Pratik, diyalektik materyalizmin bilgi teorisinde baş ve temel görüş noktasıdır.^[3]

Nasıl oluyor da pratikten gelen insan bilgisi, dönüp dolaşıp pratiğe hizmet ediyor? Bilginin gelişme sürecine gözetmek, bunu aydınlatır.

Gerçekten de insan, pratik sürecin başlangıcında, çeşitli ol-

^[2] Hegel’in *Mantık Bilimi*, Kitap III, Bölüm 3’te, Lenin’in “İdea” üzerine notlarından. Bkz: V. İ. Lenin, “Hegel’in *Mantık Bilimi*’nin Taslağı” (Eylül-Aralık 1914), *Collected Works*, Moscow 1958, vol. XXXVII, s. 205.

^[3] Karl Marx, “*Feuerbach Üzerine Tezler*”, Friedrich Engels, Ludwig *Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 69-72; ve V. İ. Lenin, *Materyalizm ve Ampiryokritisizm*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 145-152’ye bakınız.

guları, bunların tek tek aşamalarını ve dış ilişkilerini görür. Öreğin, Yenân'ı gezmeye gelen ziyaretçiler, ilk bir-iki gün kentin sokaklarını, evlerini görür, bazı kimselerle tanışır, ziyaretlere, partilere, toplantılara giderler, çeşitli konuşmalar dinler, çeşitli belgeleri okurlar. Bütün bunlar, birtakım olgular, şeylerin tek tek aşamaları ve bu şeyler arasındaki dış ilişkilerdir. Biz, buna, bilginin algı aşaması, yani algılar ve izlenimler aşaması diyoruz. Yenân'daki çeşitli şeyler, ziyaretçilerin duşu organları üzerinde etkide bulunur, bazı algılamalara neden olur ve bu izlenimler arasındaki genel dış ilişkiler üzerine bir fikirle birlikte, [sayfa 10] zihinlerinde birçok izlenimler bırakır. İşte bu, bilginin ilk aşamasıdır. Bu aşamada insan, daha derin kavramlar oluşturamaz ya da mantığa uygun sonuçlara varamaz. Toplumsal pratik sürüp gittikçe, pratiğin seyrinde insanda algılar ve izlenimler uyandıran şeyler, birçok kez yinelenir ve insan zihnindeki bilgi sürecinde, sonucu kavram kurulmasına varan, ani bir değişme, bir sıçrama olur. Bu haliyle kavram, artık, şeylerin olgusunu, bunların birleşimden kopuk aşamalarını ya da dış ilişkilerini değil, bunların özlerini, bütünlüklerini, iç ilişkilerini kapsar. Kavram ve algı, yalnızca nicelik yönünden değil, nitelik yönünden de birbirinden farklıdır. Daha ileri giderek, yargılama ve usavurma yöntemlerini kullanarak, mantığa uygun sonuçlar çıkartabiliriz. Üç Krallığın Öyküsü'ndeki^[4] "kaşlarını çat, aklına bir savaş hilesi gelsin" sözü, ya da her gün kullandığımız, "dur, bir düşüneyim" sözleri, insanın, yargılama ve çıkarsama yapmak için, kavramları kafasının içinde evirip-çevirmesinden başka bir şey değildir. Bu, bilginin ikinci aşamasıdır. Yukarıda sözünü ettiğimiz ziyaretçi gözlemci grubun üyeleri, çeşitli bilgiler topladıktan ve "düşünüp taşındıktan" sonra, şu yargılara varabilirler: "Komünist Partisinin Japonlara karşı güttüğü Ulusal Birlik Cephesi siyaseti, tutarlı ve içtendir." Bu yargılamayı yaptıktan sonra, eğer ulusal kurtuluş için bir birlik kurulmasını içtenlikle istiyorlarsa, bir adım daha atarak şu sonuca ulaşırlar: "Japonlara karşı kurulan bu Ulusal Birlik Cephesi, başarıya ulaşabilir." Bir şey üzerine insanın bilgi edinme sürecinde kavram, yargı ve çıkarsama, daha önemli bir aşamayı, akla-uygun bilgi aşamasını oluşturur. Bilginin gerçek amacı, algılama yoluyla düşünceye ulaşma; nesnel şeylerin iç çelişkilerini, ya-

^[4] 14. yüzyılın sonunda yaşamış olan Lo Kuan-çung'un yazdığı tanınmış bir tarihsel öykü.

salarnı, çeşitli süreçlerin iç ilişkilerini yavaş yavaş anlayarak mantıklı bilgiye varmaktadır. [sayfa 11] Mantıklı bilgi ile algılarımızla elde edilen bilgi arasındaki fark, algısal bilginin tek tek olaylarla, şeylerin dış ilişkileriyle ilgilenmesine karşılık, mantıksal bilginin büyük bir adım atarak bütüne varması, şeylerin özünü, iç ilişkilerini kavraması ve bizi çevreleyen alemin iç çelişkilerini açıklamasıdır. Böylece o, çevremizdeki alemin gelişmesini, bütün aşamalar arasındaki iç ilişkileri içinde kavrayabilir.

İşte bu, pratiğe dayanan ve yüzeyden derine doğru inen bilginin gelişme sürecinin diyalektik materyalist teorisi, marksizmin doğuşundan önce hiç kimse tarafından ortaya atılmamıştır. İlk olarak marksist materyalizm, bilginin gelişme süreci sorununu doğru olarak çözmüş, bilginin derinleşmesi sürecini hem materyalist, hem de diyalektik olarak göstermiş, algısal bilginin, toplum içindeki insanın karmaşık ve düzenli üretme pratiği ve sınıf savaşımı yoluyla mantıksal bilgi haline gelişini açıklamıştır. Lenin “Maddenin soyutlanması, bir doğa yasasının, bir değer vb. soyutlanması, kısacası bütün bilimsel (doğru, ciddi, saçma olmayan) soyutlamalar, doğayı, daha derinden, daha doğru ve daha tam yansıtır.”^[5] diyor. Marksizmlenin, bilgi sürecinin iki aşamasının ayırdedici niteliklerinin, alt aşamada bilginin algısal biçimde, üst aşamada ise mantıklı biçimde ortaya çıktığını, ama her iki aşamanın da bilginin tek bir sürecine ait olduğunu kabul eder. Algısal ile akla-uygun, nitelikçe birbirinden farklıdır, ama birbirinden ayrı değildir. Bunlar, pratiğin temelinde birleşmişlerdir.

Denemelerimiz, algıladığımız şeylerin kolayca anlaşılmasını, yalnızca, anlaşılın şeylerin daha derinden algılanabildiğini göstermiştir. Algılama, yalnız olgu (*phenomen*) sorununu çözer; öz sorununu ancak teori çözebilir. Her iki sorunun çözümlenmesi de pratikten en ufak bir ölçüde [sayfa 12] ayrılmaz. Bir şeyi bilmek isteyen insan, onunla teması gelmeksizin, onun çevresinde yaşamaksızın, onu uygulamaksızın bu işi başaramaz. Feodal toplumda, kapitalist toplum yasalarını önceden bilmeye, kapitalizm henüz sahneye çıkmadan pratiği de bulunamayacağı için, olanak yoktu. Marksizm,

^[5] Hegel'in *Mantık Bilimi*, Kitap III, Bölüm 3'te, Lenin'in “Özel Mantık ya da Tasım Öğretisi” notlarından. Bkz: V. İ. Lenin, “Hegel'in *Mantık Bilim*'nin Taslağı”, *Collected Works*, Moscow 1958, vol. XXXVII, s. 161.

ancak kapitalist toplumun ürünü olabilirdi. Serbest rekabetçi kapitalizm çağında Marx, emperyalizm döneminin bazı özel yasalarını, önceden, somut olarak bilemezdi; çünkü –kapitalizmin son aşaması– emperyalizm henüz ortaya çıkmamıştı ve buna ilişkin pratik yoktu. Bu görevi ancak Lenin ve Stalin üstlenebildi.

Dahi olmaları bir yana, Marx'ın, Engels'in, Lenin'in ve Stalin'in teorilerini kurabilmelerinin ana nedeni, kendilerinin, çağdaş sınıf savaşımına ve bilimsel denemelere bizzat katılmalarıdır. Bu denemeler olmaksızın, dehaları ne kadar büyük olsa da, başarıya ulaşamazlardı. *“Bilge kişi, kapısından dışarı adımını atmaksızın, güneşin altındaki bütün olup bitenleri bilir”* sözü, teknolojinin gelişmediği eski zamanların boş sözüdür. Gerçi bu söz günümüzün gelişmiş teknoloji çağında gerçekleştirilebilir de, ilk elden bilgisi olanlar, gene de pratiğe katılanlardır ve ancak bunların pratik ile elde ettiği bilgiler, yazı ya da teknolojik araçlarla, “bilgilere” ulaşabilir ve böylece bilgiler de “güneşin altında olup bitenleri” dolaylı olarak bilebilirler. Eğer insan, belirli bir şeyi ya da belirli bir sınıftan olan şeyleri bilmek isterse, gerçeği, o şeyi ya da o çeşit şeyleri değiştirmek için savaşıma girerse, o şeyin ya da o çeşit şeylerin uygulayısıyla temasa gelebilir ve, ancak, gerçeği değiştirmek için katıldığı bu savaş sırasında, o şeyin ya da o çeşit şeylerin özüne varabilir ve onları anlayabilir. Herkesin fiilen yürüdüğü, ama bazılarının bile bile tahrif ederek, tersini iddia ettikleri bilgi yolu budur. Dünyanın en gülünç insanları, kulaktan dolma bazı ham bilgilerle kendisini “allâme-i cihan” sanan, “çokbilmiş”lerdir. Bu, bu ^[sayfa 13] insanların boylarının ölçüsünü pek iyi bilmediklerini gösterir. Bilgi sorunu bilimsel bir sorundur, bu konuda ne içtensizliğe, ne de böbürlenmeye yer vardır. Asıl gerekli olan, tersine, içtenlik ve alçakgönüllülüktür. Bilgi edinmek isteyen, dünyayı, yani gerçeği değiştirme pratiğine bizzat katılmalıdır. Armudun tadını bilmek isteyen, armudu yiyerek, değiştirmek zorundadır. Atomun yapısını ve özelliklerini bilmek isteyen, atomun durumunu değiştirmek için, fizik ve kimya deneyleri yapması gerekir. Devrimin teorisini, yöntemlerini bilmek isteyen, devrime katılmak zorundadır. Bütün gerçek bilgi, doğrudan denemelerden doğar. Ama insan, her şeyi doğrudan doğruya deneyemez. Gerçekten de, bilgilerimizin çoğunu, dolaylı denemelerden elde ederiz. Eski çağlar ya da yabancı ülkeler üzerine olan bilgiler gibi. O çağda yaşayanlara ya da yabancılara, bu bilgi, doğrudan doğruya temastan gelmiştir.

Eğer bunların doğrudan doğruya denemeleri, Lenin'in söylediği "bilimsel soyutlama" koşullarına uygunsuz ve nesnel şeyleri bilimsel olarak yansıtmıyorsa, bunlara güvenilebilir, yoksa güvenilemez. Demek ki, insan bilgisi, doğrudan doğruya ve dolaylı denemelerden oluşuyor. Ve benim için dolaylı olan, başkaları için dolaysız deneme olabiliyor. Sonuç olarak, bilgiyi bütünü ile ele alırsak, ne çeşit bilgi olursa olsun, doğrudan denemeden ayrılamaz. Bütün bilginin kaynağı, kendisini çevreleyen nesnel dünyayı, insanın, duyu organları ile algılamasında yatar. Bu gibi algıları yadsıyan insan, doğrudan doğruya denemeyi, gerçeği değiştirmeye katılmayı yadsımaktadır, ve o insan, materyalist değildir. İşte bu nedenle, "çokbilmiş" atasözü, "kaplan inine girmeden, kaplan yavrusu tutulmaz" der. Bu söz, insanın pratiği için olduğu kadar, bilgi teorisi için de doğrudur. Pratikten ayrı bilgi olamaz.

Gerçeği değiştirme pratiğinden doğan diyalektik materyalist bilgi sürecini ve bilginin yavaş yavaş derinleşmesi [sayfa 14] sürecini aydınlatmak için, birkaç somut örnek verebiliriz.

Kapitalist toplum üzerine, kendi pratiğinin ilk döneminde –makinaları parçalama ve ani kavgalar döneminde– bilgi edinen proleterler, henüz algılama aşamasında idiler ve yalnızca kapitalizmin çeşitli olgularını, ayrı ayrı yönlerini ve dış ilişkilerini bilebiliyorlardı. Bu sırada proletarya, "kendiliğinde bir sınıf" idi. Bu sınıf, pratiğinin ikinci dönemine –bilinçli, örgütlü, ekonomik ve siyasal savaşım dönemine– ulaştıkça, uzun süreli savaşımarda kazandığı denemelere ve pratiğe dayanarak, Marx ve Engels'in bu denemeleri bilimsel yöntemle göre derleyip toparlamaları, özetlemeleri olan marksist teori içinde eğitilmeleri yoluyla, kapitalist toplumun aslımı, toplum sınıfları arasındaki sömürü ilişkilerini ve kendi tarihsel görevini anlamaya başladı ve böylece "kendisi için bir sınıf" haline geldi.

Çin halkının emperyalizm üzerine olan bilgisi için de aynı şeyleri söyleyebiliriz. İlk aşama, Taiping hareketi,^[6] Yi Ho Tuan ha-

^[6] Taiping Hareketi, 19. yüzyılın ortasında Çin hanedanının feodal yönetimine ve halkı ezmesine karşı girişilen devrimci bir köylü savaşıdır. Ocak 1851'de birkaç halk lideri biraraya gelerek, Kwangsi eyaletinin bir köyünde isyan bayrağını açtılar ve Taiping hükümdarlığının kurulduğunu ilân ettiler. Kuzeye doğru harekete geçen köylü ordusu, 1852'de, Hunan ve Hupeh'i ele geçirdi ve yürüyüşüne devam ederek 1853'te Nankin'i işgal etti. Ne var ki, Taiping ordusu, işgal ettiği bölgelerde, kararlı bir yönetim kurmayı

reketi^[7] gibi, yabancılara karşı, iyiyi kötüden ayırdetmeksizin girilmiş hareketlerde görülen, algısal bilgi aşamasıdır. Ancak ikinci döneminde, Çin halkı akla-uygun bilgiye ulaştı. Bu aşamaya, Çin halkı, emperyalizmin iç ve dış çelişkilerini gördüğü, Çin’deki geniş halk kitlelerini ^[sayfa 15] emperyalizm ve onunla elele veren kompradorlar ve feodal sınıflar tarafından nasıl ezildiğini ve sömürüldüğünü anladığı anda ulaştı. Bu bilgi aşaması, aşağı yukarı 4 Mayıs 1919 hareketi^[8] sırasında başladı.

Şimdi bir de savaşa gözatalım. Savaşı, savaş üzerine denemesi az olanlar yönetirse, ilk aşamada, (bizim son on yıldır verdiğimiz Tarımsal Devrim Savaşı gibi) özel bir savaşın yönetimi için gerekli yasaları anlamayacaklardır. İlk aşamada epeyce bir savaş denemesinden geçecekler ve birçok yenilgilere uğrayacaklardır. Ama bu gibi görgü ve deneyimlerden (kazanılan savaşlardan ve özellikle yitirilen savaşlardan elde ettikleri görgü ve deneyimlerden) sonra bütün savaşın gizli düğüm noktalarını, o özel savaşın yasalarını, strateji ve taktiklerini anlayabilecekler ve bunun sonucu olarak, bir savaşı güvenle yönetebileceklerdir. Böyle bir anda yeterli deneyimi olmayan biri komutayı alırsa, birçok yenilgiye uğramadan (deneyim kazanmadan) savaşın doğru yasalarını anlayamayacaktır.

Bu görevi kabul etmeye cesareti olmayan bir yoldaşın “kendime güvenemiyorum” dediğini sık sık duyarız. Niçin güveni yok-

ihmal ediyordu. Nankin’i başkent yapan köylü ordusu liderleri, ayrıca birçok siyasal ve askeri yenilgilere düştüler ve bu yüzden de, İngiliz, Amerikan ve Fransız işgal kuvvetleri ile işbirliği yapan Çing hükümetinin saldırısına dayanamayarak, 1864’te yenildiler.

^[7] Yi Ho Tuan hareketi, 1900 yılında, Kuzey Çin’de meydana gelen anti-emperyalist silahlı bir savaşımdır. Büyük köylü kitleleri ile zanaatçılar ve halk bu harekete katıldı. Bazı birlikler biraraya gelerek geniş bir gizli örgüt kurdular ve sekiz emperyalist devletin (Amerika, İngiltere, Japonya, Almanya, Rusya, Fransa, İtalya ve Avusturya) kuvvetlerine karşı kahramanca bir savaşı verdiler. Hareket, biraraya gelen emperyalist güçlerin Tiensin ve Nankin’i işgal etmelerinden sonra görülmemiş bir vahşet ve kıyımla bastırıldı.

^[8] 4 Mayıs 1919 hareketi, emperyalizme ve feodalizme karşı girilmiş devrimci bir harekettir. Birinci Dünya Savaşının galip devletleri, Fransa, İngiltere, Amerika, Japonya, İtalya ve öteki emperyalist ülkeler, ganimeti paylaşmak için Paris’te toplandılar ve bu arada Şantung eyaletini, Japonlara peşkeş çektiler. Buna karşı ilk tepki Pekin’deki öğrencilerden geldi ve 4 Mayıs’ta büyük yürüyüşler ve gösteriler düzenlediler. Savaşta keselerini doldurmuş olan kuzeydeki Çin askeri hükümeti, hareketi bastırmak için 30’dan fazla öğrenciyi tutukladı. Buna karşılık Pekinli öğrenciler boykota gittiler ve bu boykot başka kentlerdeki öğrencilere de yayıldı. 3 Haziran’da, hükümet, bu sefer binlerce öğrenciyi tutukladı ise de bu, ülkedeki öfkeyi büsbütün kamçıladi. Şanghai işçileri grev yaptılar ve birçok kentlerde dükkanlar kapandı. Böylece bir aydın hareketi olarak başlayan ayaklanma, proletaryayı, küçük-burjuvaziyi ve burjuvaziyi içine alan geniş bir hareket haline aldı.

tur? Çünkü işin niteliği ve koşulları üzerine sistemli bir anlayışı yoktur; ya da, bu çeşit işle teması ya pek az olmuştur, ya hiç olmamıştır. Yani o işi yöneten yasalara bilmemektedir. İşin niteliği ve koşullarını inceden inceye [sayfa 16] tahlil edince, kendisine daha fazla güvenecek ve görevi gönüllü olarak alacaktır. Bu işi bir zaman yaptıktan sonra da bazı deneyimler kazanacak, ve hele bir de olaylara geniş bir görüşle bakar, sonuçları öznel, tek yanlı ve üstünkörü görmezse, işini nasıl yürütmesi gerektiği konusunda sonuçlar çıkartacak, kendine güveni sağlamlaşacaktır. Buna karşılık, sorunlara, öznel, tek yanlı, üstünkörü bakanlar tökezleyecekler, sırası gelince de koşulları incelemeyen, her şeyi bütünü ile (tarihini ve o günkü durumunu bütünü ile) gözönüne almadan, şeylerin özü ile (nitelikleri, bir şey ile öteki arasındaki iç ilişkileri ile) temasa gelmeden, kendini beğenmiş bir tavırla emirler, buyruklar vereceklerdir.

Yani, bilgi sürecinin ilk adımı, dış dünyanın şeyleri ile temasa gelmektir ve bu, algılama aşamasıdır. İkinci adım, yeniden düzenleme ya da kurma (inşa) yaparak algı verilerinin sentezine ulaşmaktır. Bu ise, kavram kurma, yargılama ve çıkarsama aşamasıdır. Algılarla elde edilen veriler zenginse (bölük-pörçük değilse) ve gerçekle uygunluk halindeyse (hayali değilse), ancak o zaman bu gibi verilere dayanarak geçerli kavramlar ve teoriler kurabiliriz.

Burada, iki önemli nokta belirtilmelidir. İlki, daha önce söylediğimiz, ama burada yinelenmesinde yarar bulunan, akla-uygun bilginin algısal bilgiye bağlılığı noktasıdır. Akla-uygun bilginin, algısal bilgiden çıkarılmasına gerek olmadığını söyleyen kimse, idealisttir. Felsefe tarihinde yalnızca aklın geçerliğini kabul edip deneyimin geçerliğini kabul etmeyen “akılcı” bir okul vardır. Yalnızca akli güvenilir diye kabul edip algısal deneyimleri güvenilir saymayan bu okulun yanlılığı, her şeyi tepe-taklak etmesidir. Akla-uygun olan şeye, kaynağı algıda olduğu için güvenilir; yoksa o, kaynağı olmayan suya, köksüz ağaca benzerdi ve, öznel, içten geldiği gibi ve güvenilemez olurdu. Bilgi sürecindeki sıraya gelince, deneyim önce gelir. Bilgi sürecinde toplumsal pratiğin önemi üzerinde [sayfa 17] durmamızın nedeni, yalnız toplumsal pratiğin insan bilgisini yükseltebilmesinden ve, onu çevreleyen nesnel dünyadan algısal deneyimleri kazanabilmesindedir. Gözlerini kapayan, kulaklarını tıkayan ve kendisini nesnel dünyadan bütünü ile ayıran insanın, sözkonusu edilecek bir bilgi olamaz. Bilgi deneyim ile başlar. İşte bilgi teori-

sinin materyalizmi budur.

İkinci nokta, bilginin derinleştirilmesi, bilginin algısal aşamasının akla-uygun aşamaya kadar geliştirilmesidir. Bu da bilgi teorisinin diyalektikidir.^[9] Bilginin algı alt basamağında durabileceğini, yalnız algısal bilginin güvenilir olup akla-uygun bilginin olmadığını söylemek, tarihte “ampiristlerin” düştükleri yanılgıyı yinelemek olur. Bu teori, algılarla elde edilen bilgilerin, nesnel dünyanın bazı gerçek şeylerini yansıtmakla birlikte (ben, burada, denemeyi, yalnızca iç gözleme dayandıran idealist ampiristlerden sözetmiyorum) bunların bölük-pörçük ve üstünkörü olduklarını, şeylerin özünü tam temsil etmeyip, eksik olarak yansıttıklarını anlayamadığı için yanlıştır. Bir şeyi bütünü içinde tam olarak yansıtmak, özünü ve iç yasalarını göstermek için, düşünce yoluyla, bol algı verilerini yeniden biçimlendirme ve kurma işlemine tabi tutarak, kabaları, yanlışları bir yana ayırıp, inceleri, doğruları seçerek, bir noktadan ötekine adım adım ilerleyerek, dıştan içe doğru yürüyerek, bir kavramlar ve teoriler sistemi kurmak, algısal bilgidен akla-uygun bilgiye atlamak gereklidir. Böylece kurulan bilgi daha boş ve güvensiz değildir; tersine bilgi sürecinde pratiğe dayanarak bilimsel olarak kurulan her şey Lenin’in dediği gibi, nesnel gerçekliği daha derinden, daha doğru, daha tam yansıtır. Buna karşılık, bayağı “pratik kimseler” [sayfa 18] deneyime değer verir, ama teoriyi horgörürler, ve bu yüzden, onların, tam bir nesnel süreç üstüne kapsamlı bir görüşleri olamaz; aydınlık bir yönleri, geniş perspektifleri yoktur, ve onlar, rasgele başarıları ve kısa görüşleri ile kendilerini beğenmişlerdir. Bu gibiler, devrimi yönetmeye kalkışınca, hemen bir çıkmaza sokarlar.

Diyalektik materyalist bilgi teorisine göre, akla-uygun bilgi, algısal bilgiye dayanır ve algısal bilgi, akla-uygun bilgi olacak biçimde geliştirilebilir – diyalektik materyalist bilgi teorisi budur. Felsefede, akılcılık olsun, ampirizm olsun, bilginin tarihsel ya da diyalektik niteliğini anlamamaktadır. Her iki okul da, doğrunun bir yanını içermekle birlikte (ben, burada, idealist değil, materyalist akılcılığa ve ampiristliğe işaret ediyorum) bilgi teorisinde, her ikisi de, bütün olarak yanlıştır. Bilginin, algısaldan akla-uyguna doğru diyalektik

^[9] Hegel’in *Mantık Bilimi*, Kitap III, Bölüm 3’te, “İdea” üzerine notlarında, Lenin, “Anlamak için, ampirik olarak anlamaya girişmek, incelemek ve ampirizmden evrensel ulaşmak gereklidir.” diyor. Bkz: V. İ. Lenin, “Hegel’in *Mantık Bilimi*’nin Taslağı”, *Collected Works*, Moscow 1953, vol XXXIII, s. 197.

materyalist hareketi, tek bir şeyi ya da tek bir işi bilmek gibi küçük bir bilgi süreci için olduğu kadar, bütün bir toplumu ya da devrimi bilmek gibi büyük bir bilgi süreci için de geçerlidir.

Ne var ki, bilginin hareketi burada bitmez. Bilginin diyalektik materyalist hareketinin akla-uygun bilgide durduğunu söylemek, bilgi sorununun yanısını kavramak demektir. Üstelik marksist felsefe yönünden bu yorum, pek de önemli değildir. Marksist felsefe için asıl önemli olan, nesnel dünyanın yasalarının anlaşılması ve böylece dünyayı açıklayabilecek gücün kazanılması değil, nesnel yasalar üzerine elde edilen bilgileri uygulayarak dünyayı fiilen değiştirmektir. Marksist görüş açısından teori önemlidir, ve bu önem, Lenin'in şu sözlerinde tam olarak görülür: "*Devrimci teori olmadan, devrimci hareket olamaz.*"^[10] Ama marksizm, teorinin önemini, tamamen ve yalnızca, eyleme kılavuzluk edeceği için belirtir. Elimizdeki doğru bir teori ^[sayfa 19] üzerine yalnızca gevezelik eder, evirir çevirir, oyuncak gibi oynar, pratiğe koymazsak, bu teori, ne kadar iyi olursa olsun, önemsizdir. Bilgi, pratik ile başlar. Pratik yoluyla teori düzeyine ulaşır ve ardından gene pratiğe dönmek zorundadır. Bilginin etkin görevi, yalnız algısal bilgiden akla-uygun bilgiye sıçramasında görülmez, aynı zamanda –ve bu, daha önemlidir– akla-uygun bilgiden devrimci pratiğe sıçramasında görülür. Dünyanın yasalarını kavramamıza yarayan bilginin yönü, dünyanın değiştirilmesi pratiğine doğru çevrilmeli, yani o, tekrar, üretime, sınıf savaşımına, devrimci ulusal savaşa ve, elbette bunların yanısıra, bilimsel deneyimlere uygulanmalıdır. Teoriyi sınamaya ve geliştirme süreci – bütün bilgi sürecinin devamı budur. Teorinin nesnel gerçeğe uygunluğu sorunu, daha önce belirtildiği gibi, bilginin algısalardan akla-uyguna doğru hareketi içinde tamamen çözülemediği gibi, bu yolla da büsbütün çözülemez. Bunu tam olarak çözmenin tek yolu, akla-uygun bilgiyi toplum içinde pratiğe yeniden yöneltmek, teoriyi pratiğe koymak ve beklenen sonucu verip vermediğini görmektir. Birçok doğabilim teorisi, bunları ortaya atan bilim adamlarının sözlerine dayanılarak değil, daha sonraki bilimsel uygulamalarda doğrulukları ortaya çıktığı için kabul edilmiştir. Aynı biçimde, marksizm-leninizm, yalnızca, Marx, Engels, Lenin ve Stalin onu bilimsel olarak formüle ederken doğru diye kabul ettikleri için değil,

^[10] V. İ. Lenin, *Ne Yapmalı?*, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 34.

daha sonraki devrimci sınıf savaşımı ve devrimci ulusal savaşım-
lardaki pratik uygulamalarla sistemin doğruluğu kesinleştiği için
de doğrudur. Diyalektik materyalizm, pratikte, hiç kimse kendisini
ondan kurtaramayacağı için, evrensel olarak doğrudur. İnsan bil-
gisinin tarihi, birçok teorilerin doğruluğunun tam olmadığını, bu
eksikliğin pratiğin denemesine tabi tutularak giderildiğini anlatmak-
tadır. Birçok teorinin yanlışlığı, pratiğin verdiği sonuç ile ortaya çı-
karılmıştır. İşte bu nedenle, pratiğe, gerçeğin ölçütü denilmiştir ve
“yaşamın ve [sayfa 20] pratiğin görüş açısı, bilgi teorisinin ilk ve temel
görüşü” dür^[11] sözü bir gerçeğin ifadesidir. Stalin bunu çok güzel
belirtmiştir: “Kuşkusuz ki, teori, devrimci pratiğe bağlanmadıkça
amaçsız kalır; tıpkı yolu devrimci teori ile aydınlatılmayan pratiğin,
karanlıkta, elyordamıyla yürümesi gibi.”^[12]

Bu noktaya geldiğimiz zaman, bilginin hareketi tamamlan-
mış olur mu? Yanıtımız hem evet, hem hayırdır. Toplum içinde ya-
şayan bir kimse, gelişmesinin belirli bir dönemindeki belirli bir
nesnel süreci değiştirmek isterse (bu, doğal ya da toplumsal bir
süreç olabilir), kafasındaki nesnel süreçler üzerinde durup düşün-
rek, kendi öznel faaliyetlerini harekete geçirecek, bilgisini algısalardan
akla-uyguna doğru geliştirir ve hepsi de o nesnel oluşumun yasala-
rına bütünüyle uygun düşen fikirler, teoriler, planlar ya da program-
lar ortaya çıkarır. Bunun ardından, bu fikirleri, teorileri, planları ya
da programları o aynı nesnel süreçte pratiğe koyar ve eğer önceden
beklediği sonuç gerçekleşirse, yani tasarı halindeki fikirleri, teorileri,
planları ya da programları eylem haline, iş haline getirebilmişse,
kendi bilgi süreci, bu somut süreç bakımından, tam sayılabilir.
Örneğin, bir mühendislik planının gerçekleştirilmesi, bilimsel bir
varsayımın doğrulanması, alet ya da eşya üretimi, bir ürünün devşir-
ilmesi gibi doğayı değiştirme sürecinde; ya da bir grevin başarıya
ulaşması, bir savaşın kazanılması, bir eğitim planının yürütülmesi
gibi toplumu değiştirme sürecinde, bütün bunlar, önceden düşün-
nülen amaçların gerçekleştirilmesi demektir. Ama genel olarak
söylemek gerekirse, doğayı olsun, toplumu olsun, değiştirme prati-
ğinde, ilk fikirler, teoriler, planlar ya da programlar, değişikliğe uğra-
maksızın pek az gerçekleştirilirler. Bunun nedeni, gerçeği değiştirme

^[11] V. İ. Lenin, *Materyalizm ve Ampiryo-kritisizm*, s. 151.

^[12] J. Stalin, *Leninizmin İlkeleri*, Sol Yayınları, Ankara 1978, s. 25.

işine giren insanın, çoğu [sayfa 21] zaman sayısız eksiklikler ve sınırlamalar ile karşılaşmasıdır. İnsan yalnızca, bilimsel ve teknolojik koşulların yarattığı sınırlamalarla değil, bir de, nesnel sürecin her yanının ve özünün tamamen bilinmemiş olması nedeniyle, nesnel oluşumun kendisinin gelişme ve anlaşılma derecesinin de ortaya çıkardığı sınırlamalarla karşılaşır. Bu gibi durumlarda fikirler, teoriler, planlar ya da programlar, uygulama sırasında ortaya çıkan umulmadık koşullar yüzünden kısmen, hatta bazan tamamen değiştirilir. Öyle zamanlar olur ki, ilk fikirler, teoriler, planlar ya da programlar gerçeğe kısmen veya tamamen uymaz ya da kısmen veya tamamen yanlıştır. Çoğu durumda yanlış bilgi düzeltilinceye, nesnel sürecin yasalarına uygun düşünceye kadar, yani böylece öznel şeyler nesnel şeylere dönüştürülünceye ve pratikten beklenen sonuçlar alınmaya kadar, başarısızlıkların yinelenmesi gerekir. Ama gene de, bu noktada, belirli bir gelişme aşamasındaki belirli bir nesnel süreç, hakkındaki insan bilgisi tamamlanmış kabul edilir.

Bununla birlikte, sürecin ilerlemesi yönünden, insan bilgisinin hareketi tamamlanmamıştır. Doğada olsun, toplumda olsun, her süreç, kendi iç çelişkileri ve savaşımını yoluyla ilerler ve gelişir. İnsan bilgisinin hareketi de, aynı biçimde, ilerlemek ve gelişmek durumundadır. Toplumsal bir harekette gerçek bir devrimci lider, yalnızca, gördüğümüz gibi, hatalı bulduğu fikirleri, teorileri, plânları ya da programları düzeltmekle kalmaz; bir nesnel sürecin, bir aşamadan ötekine ilerlediğini farkedemez, hem kendi fikirlerini, hem devrimci yoldaşlarının fikirlerini buna göre geliştirir ve düzeltir; yani değişen yeni durumlara uygun, yeni devrimci görevler ve çalışma programları önerir. Bir devrim döneminde durum hızla değişir, eğer devrimcilerin bilgileri aynı hızla değişmezse, bu liderler, devrimi zafere ulaştıramaz.

Gene de fikirlerin gerçeğin gerisinde kaldığı sık sık [sayfa 22] görülür. Bunun nedeni, insan bilgisinin pek çok toplumsal koşullarda sınırlı olmasıdır. Değişen nesnel durumlara uygun olarak fikirleri gelişmeyen, ve bu yüzden kendilerini sağ oportünizme kaptıran sekter devrimcilere karşı çıkmaktayız. Bunlar, çelişkilerin savaşımının, nesnel sürecin önceden ileri gittiğini; bilgilerinin eski aşamada kaldığını farketmemektedirler. Bu, bütün sekterlerin özelliğidir. Bunlar, toplumsal pratikten kopmuş fikirleriyle, topluma yön vermeye hizmet edemezler, ancak toplumun hızla geliştiğinden yakınır

ve onu geri çekmeye ya da ters yöne götürmeye çalışırlar.

Biz, aynı zamanda, lafesi “sol” a da karşıyız. Bunların fikirleri, nesnel sürecin belli bir gelişme aşamasının önündedir. Bunların bazıları, kurdukları düşlere gerçek diye bakarlar. Diğerleri ise, ancak gelecekte gerçekleştirilebilecek bir fikri, hemen gerçekleştirme çabasına düşerek, o anda çoğunluğun katıldığı pratikten, o günün gereklerinden ayrı düşerler ve serüveni eylemleriyle açığa çıkarlar.

İdealizm ve mekanik materyalizm, oportünizm ve serüvençilik, hepsi de, öznel ile nesnel arasındaki kopuklukla ve bilginin pratikten ayrılmasıyla ayırılır. Doğrunun ölçütü olarak bilimsel toplumsal pratik üzerinde önemle duran marksist bilgi teorisi, bu yanlış ideolojilere tamamen karşıdır. Marksistler, evrenin mutlak ve genel gelişme sürecinde her tikel sürecin gelişmesini bağıntılı olarak kabul eder. Böyle olunca, mutlak doğrunun büyük akışında, gelişmenin her aşamasındaki tikel bir süreç üzerine olan insan bilgisi, yalnızca bağıntılı (görelî) olarak doğrudur. Sayısız bağıntılı doğruların toplamı mutlak doğrudur.^[13] Bir nesnel sürecin gelişmesi, çelişkiler ve çatışmalarla doludur. İnsan bilgisinin hareketinin gelişmesi de öyledir. Nesnel dünyanın bütün diyalektik hareketleri eninde sonunda, insan bilgisinde [sayfa 23] yansıyacaktır. Toplumsal pratikte meydana gelme, gelişme ve yokolup gitme sonsuz olduğuna göre, insan bilgisinde de meydana gelme, gelişme ve yokolup gitme sonsuzdur. Belli fikirler, teoriler, planlar ya da programlara dayanarak, nesnel gerçeği değiştirmeye yönelmiş pratik, her sefer daha fazla geliştiğine göre, insanın nesnel gerçek üzerine olan bilgisi de her sefer daha fazla derinleşecektir. Ne nesnel dünyadaki değişme süreci sona erer, ne de insanın pratik yoluyla kazandığı doğru bilgi. Marksizm-leninizm hiç bir zaman, bütün doğrular üzerine olan bilgiyi özet halinde vermemiştir. O, yalnızca, pratik yoluyla doğru bilgiye çıkan yolları açmıştır. Vardığımız sonuç, öznel ve nesnelin, teori ve pratiğin, bilme ve yapmanın somut tarihsel birliğidir ve biz, “sağ” ya da “sol” olsun, somut tarihten ayrılan bütün yanlış ideolojilere karşıyız.

Bugünkü aşamaya ulaşmış toplumda doğru bir anlayışa ulaşma ve dünyayı değiştirme sorumluluğu, tarihsel bir gerek olarak,

[13] V. İ. Lenin, *Materyalizm ve Ampiryokritisizm*, s. 139-145.

proletaryanın ve onun partisinin omuzlarına yüklenmiştir. Bilimsel bilgiye dayanarak bu dünyayı değiştirme süreci, dünyada ve Çin'de tarihsel bir döneme erişmiştir. İnsanlık tarihi böyle bir döneme daha önce hiç tanık olmamıştır. Dünyada ve Çin'de karanlıklar tamamen dağıtılmış ve dünyanın görmediği bir aydınlık doğmuştur. Proletaryanın ve devrimci halkın dünyayı değiştirme savaşımı, şu görevlerin yerine getirilmesinden ibarettir: nesnel dünyayı ve aynı zamanda kendi öznel dünyalarını değiştirmek; hem bilgi yetilerini , hem nesnel ve öznel dünyaları arasındaki ilişkileri değiştirmek. Böyle bir değiştirme işi, yeryüzünün bir kısmında, Sovyetler Birliği'nde bugün yapılmış bulunmaktadır. Orada, halk, bu değiştirme sürecini ilerletmektedir Çin halkı ile dünyanın geri kalan kısmı, böyle bir süreçten ya geçmektedirler ya da yakında geçeceklerdir. Ve değiştirilecek olan nesnel dünya, değişikliğin bütün düşmanlarını da içermektedir. Gönüllü, bilinçli olarak [sayfa 24] bu işleme katılma aşamasına ulaşmadan önce, bunların, bir zorlama aşamasından geçmeleri gerekmektedir. Bütün insanlık, kendisini bilinçli ve gönüllü olarak yeni bir kalıba döktüğü ve dünyayı değiştirdiği an, Dünya Komünizmi çağına ulaşacaktır.

Pratik yoluyla doğruyu bulmak ve pratik yoluyla doğruyu tanıtlamak ve geliştirmek. Algisal bilgiden başlayarak, onu fiilen akla-uygun bilgi haline getirmek ve sonra akla-uygun bilgiden başlayarak öznel ve nesnel dünyayı yeni bir kalıba dökmek için devrimci pratiğe geçmek, pratik, bilgi, daha fazla pratik, daha fazla bilgi ve bu örneğin sonsuza kadar yinelenmesi ve her devirde pratik ve bilginin kapsamını daha yüksek bir düzeye ulaştırmak. Diyalektik materyalist bilgi teorisi ve, bilmenin ve yapmanın diyalektik materyalist birliği teorisi, işte budur. [sayfa 25]

ÇELİŞKİ ÜZERİNE^[14]

Ağustos 1937

Şeyler içindeki çelişkinin yasası, yani karşıtların birliği yasası, materyalist diyalektiğin temel yasasıdır. Lenin: “*Doğru anlamda diyalektik, eşyanın özündeki çelişkilerin incelenmesidir.*” diyor.^[15] Lenin bu yasadandan, sık sık, diyalektiğin aslı diye sözeder ve buna, diyalektiğin özü de ^[sayfa 26] der.^[16] Bu nedenle, bu yasayı incelerken

^[14] Bu felsefi deneme, o sırada partide mevcut olan ciddi dogmacı hatalar ile savaşmak amacıyla, “*Pratik Üzerine*” başlıklı parçayı tamamlamak için yazılmıştır. İlk kez, Yenân’daki Anti-Japon Askeri ve Siyasal Kolejinde konferans olarak verilmiş, Seçme Yapıtlar’ına alınırken yazar tarafından gözden geçirilmiştir.

^[15] Hegel’in *Felsefe Tarihi Üzerine Dersler*, Cilt I’de, Lenin’in “Elea Okulu” üzerine notlarından. Bkz: V. İ. Lenin, “Hegel’in *Felsefe Tarihi Üzerine Dersler*”inin Taslağı” (1915), *Collected Works*, Moscow 1958, Vol. XXXVIII, s. 249.

^[16] V. İ. Lenin, “*Diyalektik Sorun Üzerine*”de (1915) diyor ki: “Tek bir bütünün parçalanması ve onun çelişkili parçalarının kavranması (bkz: Lassalle’ın Heraklitos üzerine yazdığı kitabın “Kavrama Üzerine”, III. kesimin başlangıcında Heraklitos konusunda Philo’dan alıntı) diyalektiğin özüdür (“temellerinden” biri, başta gelen değilse, başta gelen özelliklerinden ya da niteliklerinden biridir),” *Marx-Engels-Marksızın*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 335.

epeyce yaygın konulara, felsefenin birçok sorununa değinmeden edemeyeceğiz. Bütün bu sorunları aydınlığa kavuşturabilirsek, materyalist diyalektik üzerinde temel bir anlayışa ulaşabileceğiz. Bu sorunlar şunlardır: iki dünya görüşü; çelişkinin evrenselliği, çelişkinin özgüllüğü; baş çelişki ve çelişkinin ana yönü; bir çelişkinin yönlerinin özdeşliği ve savaşımı, çelişkide uzlaşmaz karşıtlığın rolü.

Ayrıca “Hegel’in *Mantık Bilimi*’nin Taslağı”nda Lenin şöyle diyor:

“Kısacası diyalektik, karşıtların birliğinin öğretisi olarak tanımlanabilir. Bir diyalektik özünü anlatırsa da, bunun açıklanması ve geliştirilmesi gereklidir.” (Aynı yapıt, s. 215.)

Yakın yıllarda, Sovyet felsefe çevrelerinde, Deborin okulunun^[17] idealizmine yöneltilen eleştiriler, aramızda büyük ilgi uyandırmıştır. Deborin’in idealizminin Çin Komünist Partisi üzerinde çok kötü etkileri olmuştur ve şurası itiraf edilmelidir ki, bizdeki dogmacı fikirlerin bu okulun düşünce tarzı ile bazı ilgileri vardır. Bu felsefi incelememizin başlıca amacı, dogmacı düşünce biçimlerinin temizlenmesi olmalıdır.

I. İKİ DÜNYA GÖRÜŞÜ

İnsan bilgisinin tarihinde, evrenin gelişme yasaları ile ilgili olarak, daima iki görüş bulunmuştur: 1° metafizik görüş; 2° diyalektik görüş. Bu iki görüş birbirine tamamen karşıt, iki dünya görüşüdür. Lenin şöyle der: “*Gelişmenin (evrimin) iki temel (ya da iki olası?) ya da tarihsel olarak [sayfa 27] gözlemlenebilen iki?) kavramı şunlardır: azalış ve artış olarak, yineleniş olarak gelişme ve karşıtların birliği olarak gelişme (bir birliğin karşılıklı olarak birbirlerini dışlayan karşıtlara bölünmesi ve onların karşılıklı ilişkileri).*”^[18] İşte Lenin, burada, bu iki dünya görüşüne işaret ediyordu.

Çin’de olsun, Avrupa’da olsun, tarihin uzun bir döneminde,

^[17] Sovyet filozofu Deborin (1881-1963), Sovyet Bilim Akademisi üyesiydi. 1930’da, Sovyetler Birliği’nde, felsefe çevreleri, Deborin okulunu eleştirmeye başladılar ve teoriyi pratikten, felsefeyi siyasetten ayırmakla yarıldığını, felsefesinin idealist nitelikte olduğunu gösterdiler.

^[18] V. İ. Lenin, “*Diyalektik Sorun Üzerine*”, *Marx-Engels-Marksizm*, s. 336; *Materyalizm ve Ampiryokritisizm*, s. 413-414.

metafizik, idealist dünya görüşünün bir kısmını oluşturmuş ve insan düşüncesinde egemen bir yer işgal etmiştir. Avrupa’da burjuvazinin ilk zamanlarında materyalizm bile metafizikti. Marksist materyalist dünya görüşü, birçok Avrupa ülkelerinde toplumsal ekonominin yüksek derecede gelişmiş kapitalizm aşamasına girmesi, üretici güçlerin, sınıf savaşımının ve bilimlerin, tarihte görülmemiş bir düzeye yükselmesi ve sanayi proletaryasının tarihsel gelişimde en büyük güç halini alması ile ortaya çıkmıştır. Burjuvazi arasında, apaçık bir gerici (*reaksiyoner*) idealizmin yanısıra, materyalist diyalektiğe karşıt olarak bir de kaba bir evrimcilik ortaya çıkmıştır. Bu metafizik ya da kaba evrimci dünya görüşü, dünyaya, tecrit edilmiş, durgun ve tek yanlı bir bakıştı. Dünyadaki her şeyi, dünyadaki bütün türleri, birbirinden daima aynymış ve hiç değişmemiş gibi görüyordu. Değişme, ancak nicelikte bir artma, eksilme ya da yer değiştirme olabilir. Üstelik bu gibi artmalar, azalmalar ya da yer değiştirmeler, şeylerin içinde değil dışındadır, yani dış güçlerin etkisiyle olur. Metafizikçilere göre, evrendeki her şey, bunların özellikleri, oluşlarından beri, değişmeden öylece kalmıştır. Sonraki her değişme, düpedüz nicelikte bir artma ya da azalmadır. Bunlara göre, bir şey, ancak aynı şey olarak kendini yineler durur, ve farklı hiç bir şeye dönüşmez. Bunların gözünde kapitalist sömürü, kapitalist rekabet, kapitalist toplumdaki bireyci ideoloji... eskinin kölecisi toplumdaki ve hatta ilkel toplumunda her [sayfa 28] zaman bulunmuştur ve hiç değişmeden, gelecekte de her zaman bulunacaktır. Bunlar, toplumsal gelişimin nedenlerini, coğrafya, iklim gibi toplumun dışındaki koşullara bağlamaktadırlar. Gelişimin nedeni olarak, şeylerin dışında güçler arıyorlar, ve materyalist diyalektiğin, şeylerin gelişmesinin nedeninin kendi içindeki çelişkiler olduğunu öne süren teorisini reddediyorlardı. Böyle olunca da, şeylerin nitelik bakımından çokluğunu ve bir niteliğin diğerine nasıl olup da dönüştüğünü açıklayamıyorlardı. Avrupa’da bu düşünce biçimi, 17. ve 18. yüzyıllarda mekanik materyalizm olarak, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında kaba evrimcilik olarak sürdü gitti. Çin’de, “cennet değişmez, yolu da değişmez”^[19] sözleriyle özetlenebilecek

^[19] Han hanedanı (MÖ 208-MS 220) devrinde Konfüçyüs okulunun tanınmış yandaşlarından Tung Çung-şu’nun (MÖ 179-104) imparator Vu’ya sunduğu muhtıralardan birindeki sözü.

metafizik düşünce, uzun süre, kokuşmuş feodal yönetici sınıflar tarafından desteklendi. Son yüzyılda Avrupa'dan ithal edilen mekanik materyalizm ile kaba evrimcilik, burjuvazi tarafından desteklendi.

Materyalist diyalektik dünya görüşü, metafizik dünya görüşünün tersine, bir şeyin gelişimini anlamak için, onun içten ve öbür şeylerle ilişkileri içinde incelenmesi gerektiğini savunur. Bir başka deyişle, şeylerin gelişimi ve kendi iç ve zorunlu hareketi, bir şeyin kendi hareketi içinde ve çevresindekilerle birlikte, birbirine bağlı olarak ve birbirleri üzerinde yaptıkları etkide görülmelidir. Şeylerin gelişiminin ana nedeni, dışta değil, içte, yani şeylerin iç çelişkilerindedir. Şeylerin hareketleri ve gelişimleri, içlerinde bu gibi çelişkilerin varlığı nedeniyle olur. Bir şeyin içindeki bu çelişki, gelişmenin ilk nedeni olup, bir şeyin öteki şeylerle ilişkileri –bunların iç bağları ve birbirleri üzerine etkileri– ikinci derecede bir nedendir. Böylece, materyalist diyalektik, metafizik mekanik materyalizm ve kaba evrimcilik [sayfa 29] tarafından öne sürülen teorilerle, dış nedenler ya da dış etkenler teorisiyle zorlu bir savaşıma girer. Şurası açıktır ki, tamamen dış nedenler, şeylerin yalnız mekanik hareketine yolaçabilir, yani onların büyüklük ve miktarını değiştirir, ama şeylerin nitelik bakımından binlerce çeşit sürecini ve birbirlerine dönüşümünü açıklayamaz. Gerçekten de, bir dış güç tarafından meydana getirilen mekanik bir hareket bile, şeylerin iç çelişkileri yoluyla meydana gelir. Bitkilerin, hayvanların büyümeleri, nicelik bakımından gelişmeleri bile, iç çelişkileri nedeniyle olur. Aynı şekilde, toplumsal gelişme, başlıca, dış nedenlerin değil, iç nedenlerin sonucudur. Birçok ülkeler, aynı coğrafya ve iklim koşulları altında oldukları halde, gelişmeleri birbirinden çok farklıdır. Coğrafyasında, ikliminde hiç bir değişme olmadığı halde, aynı ülkede büyük toplumsal değişimler olabilir. Her iki ülkenin de coğrafyasında, ikliminde herhangi bir değişme olmadığı halde, emperyalist Rusya, sosyalist Sovyetler Birliği; feodal ve tecrit edilmiş Japonya, emperyalist Japonya haline gelmiştir. Uzun süre feodalizmin hüküm sürdüğü Çin, son yüzyıl içinde büyük değişimler geçirmiş ve şimdi bağımsız ve özgür yeni bir Çin olma yolunu tutmuştur. Oysa Çin'in ne coğrafyasında, ne de ikliminde bir değişme olmamıştır. Dünyanın coğrafyasında, ikliminde bütünüyle bazı değişimler olmakla birlikte, toplumdaki değişimlerle karşılaştırılınca, bunlar pek az önemlidir. Doğal

koşullardaki değişimler, kendisini, binlerce, milyonlarca yılda gösterdiği halde, toplumdaki değişimler bin yılda, yüz yılda, on yılda, hatta birkaç yılda, ya da ayda (devrim zamanlarında olduğu gibi) meydana gelir. Materyalist diyalektik görüşe göre, doğadaki başlıca değişimler, doğadaki iç çelişkilerin gelişmesiyle olur. Toplumdaki başlıca değişimler de, toplumdaki iç çelişkilerin, yani üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişkilerin, sınıflar arasındaki çelişkilerin, yeni ile eski arasındaki çelişkilerin gelişmesiyle olur. [sayfa 30] Bu çelişkilerin gelişmesi, toplumu ileri iter ve eski toplumun yerine, yeni toplumun geçmesi süreci başlar. Materyalist diyalektik, dış nedenleri hiç hesaba katmaz mı? Elbette katar. Materyalist diyalektik, dış nedenleri değişiminin koşulu, iç nedenleri ise değişiminin temeli olarak görür. Dış nedenler, iç nedenlerin aracılığı ile etkili hale gelir. Uygun bir sıcaklıkta yumurta civcive dönüşür. Ama bir taşı civciv yapabilecek bir sıcaklık yoktur, çünkü bu iki şey, aslında farklıdır. Çeşitli ülkelerin halkları arasında sürekli bir karşılıklı-etki vardır. Kapitalizm, özellikle emperyalizm ve proleter devrimi döneminde, çeşitli ülkeler arasındaki siyasal, ekonomik ve kültürel etki ve karşılıklı uyarma pek büyük olmuştur. Ekim Sosyalist Devrimi, yalnız Rus tarihinde değil, dünya tarihinde de yeni bir devir açmış, dünyanın bütün ülkelerindeki iç değişiklikleri etkilemiş, benzer ama daha derin bir biçimde de Çin'deki iç değişimler üzerinde etkili olmuştur. Bu gibi değişiklikler, gene de, Çin'de de önceki ülkelerde de bir iç gereklilikten doğmuştur. İki ordu savaşa tutuşurlar; birisi kazanır, öteki yitirir. Zaferi de, yenilgiyi de iç nedenler belirler. Kazanan, ya güçlü ya da doğru komuta altında olduğu için kazanmıştır; yitiren ya zayıflığından ya da yeteneksiz komuta altında olmasından yitirmiştir; işte bu iç nedenler yoluyla, dış nedenler işler duruma gelmiştir. 1927'de Çin'de, proletaryanın büyük burjuvazi tarafından yenilmesi, o sıralarda, Çin proletaryası (yani Çin Komünist Partisi) içinde bulunan oportünizmden ileri gelmiştir. Biz, bu oportünizmi yokedince, Çin devrimi yeniden ilerlemeye koyulmuştur. Daha sonra, partide serüvenciliğin türemesi üzerine, Çin devrimi düşmandan tekrar ağır darbeler yemiştir. Bu serüvenciliği yokedince, amacımıza doğru yeniden ilerlemeye başladık. Siyasal bir parti, devrimi başarıya ulaştırmak için kendi siyasal çizgisinin doğruluğuna ve kendi örgütünün birliğine güvenmelidir. [sayfa 31]

Diyalektik dünya görüşü, eski zamanlarda, hem Çin'de, hem

de Avrupa’da ortaya çıkmıştı. Ama bu eski diyalektikte, kendiliğinden ve bön bir yan vardı. O zamanların toplumsal ve tarihsel koşullarına dayandığı için, teorik bir sistem geliştiremiyordu ve bu yüzden dünyayı bütünüyle açıklayamıyordu; yerini metafiziğe kaptırdı. 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başında yaşamış ünlü Alman filozofu Hegel, diyalektiğe önemli katkılarda bulunmakla birlikte, onun diyalektiği, idealist bir diyalektikti. Proletarya hareketinin büyük adamları Marx ve Engels, insanın bilgi tarihindeki olumlu başarılarının bir sentezini yapmışlar ve özellikle Hegel diyalektiğinin akla-uygun öğelerini seçip benimseyerek diyalektik materyalizm ve tarihsel materyalizm teorilerini yaratmışlar ve böylece bilim tarihinde eşî görülmemiş bir devrim meydana gelmiştir. Daha sonraları, Lenin ve Stalin, bu büyük teoriyi daha da geliştirmişlerdir. Çin’e giren bu teori, Çin düşünce dünyasına büyük değişiklikler getirmiştir.

Bu diyalektik dünya görüşü, bize, çeşitli şeylerdeki karşıtların hareketini gözlemlenme ve başarıyla tahlil etme ve bu tahlillere dayanarak çelişkileri çözme yöntemlerini bulmayı öğretir. Kısacası, şeyler içindeki çelişkilerin yasalarını somut olarak bilmek, bizim için büyük önem taşır.

II. ÇELİŞKİNİN EVRENSELLİĞİ

Bir kolaylık olsun diye, burada, önce çelişkinin evrenselliğini, sonra da özgüllüğünü ele alacağım. Bunlardan ilkinin açıklamak için kısa bir-iki söz yetecektir; çünkü, marksizmin büyük yaratıcıları ve devam ettiricileri –Marx, Engels, Lenin ve Stalin– materyalist dünya görüşünü kurdukları ve materyalist diyalektiği insan ve doğa tarihinin tahlilinin birçok yönlerine ve toplumdaki ve doğadaki pek çok değişikliğe büyük bir başarı ile uyguladıkları için, çok kimse, çelişkinin evrenselliğini kabul etmiştir. Oysa birçok [sayfa 32] yoldaş, özellikle dogmacılar, çelişkinin özgüllüğü sorunu üzerine aydınlık bir görüşe varamamışlardır. Bunlar çelişkinin evrenselliğinin, çelişkinin özgüllüğünün hemen içinde bulunduğunu anlayamamışlardır. Bunlar, ayrıca, karşılaştığımız somut şeylerdeki çelişkilerin incelenmesinin, devrimci pratikteki öncülüğünün önemini de anlayamamışlardır. Bu nedenle, çelişkinin özgüllüğü sorunu, özel bir özenle incelenmeli ve gerektiği ölçüde açıklanmalıdır. Şeyler içindeki

çelişkilerin yasasını incelerken, ilkin çelişkinin evrenselliği, sonra da, daha büyük bir özenle çelişkinin özgüllüğü ele alınmalı ve sonunda yeniden çelişkinin evrenselliğine dönülmelidir.

Çelişkinin evrenselliğinin ya da mutlak olmasının iki anlamı vardır. Bunlardan ilki, çelişkinin, bütün şeylerin gelişme sürecinde bulunduğu; ikincisi, her şeyin gelişme sürecinde baştan sona kadar bir karşıtlar hareketinin var olduğudur.

Engels, “*Hareketin kendisi bir çelişkidir*”^[20] der. Lenin, karşıtların birliği yasasını “... doğanın (zihin ve toplum da dahil) tüm görüngülerindeki ve süreçlerindeki çelişen, birbirlerini karşılıklı dışlayan, karşıt eğilimlerin tanınması (keşfedilmesi)”^[21] olarak tanımlar. Bu görüşler doğru mudur? Evet doğrudur. Şeylerdeki çelişik yanların birbirlerine bağımlılığı ve bunlar arasındaki çatışma, o şeylerin yaşamını belirler ve gelişmelerini sağlar. İçinde çelişki taşımayan şey yoktur; çelişki olmasaydı hiç bir şey olmazdı.

Çelişki, basit hareketin (mekanik hareket gibi) esası olduğu gibi, ayrıca karmaşık hareketin de esasıdır. Engels, çelişkinin evrenselliğini şu sözlerle anlatmaktadır:

“Eğer daha basit mekanik yer değiştirme, kendinde bir ^[sayfa 33] çelişki içeriyorsa, maddenin daha yüksek hareket biçimleri ile organik yaşam ve organik yaşamın gelişmesi, haydi haydi içerir. ... Yaşamın, en başta bir varlığın, her an, hem kendisi hem de bir başkası olmasına dayandığını görmüştük. Öyleyse yaşam da şeylerin ve süreçlerin kendinde varolan, ara vermeden ortaya çıkan ve çözülen bir çelişkidir. Ve çelişki biter bitmez, yaşam da biter, ölüm başgösterir. Aynı biçimde, düşünce alanında da çelişkilerden kurtulamayacağımızı, ve örneğin içerden sınırsız insanı bilme yeteneği ile, bu yeteneğin dışardan hepsi de sınırlı, ve bilgileri de sınırlı olan insanlardaki gerçek varlığı arasındaki çelişkinin, bizim için, pratik bakımdan, hiç olmazsa sonsuz gelişme içinde, sonu olmayan kuşaklar dizisi içinde çözüleceğini, görmüştük.

“Yüksek matematiğin başlıca temellerinden birinin,

^[20] Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, “Diyalektik, Nicelik ve Nitelik”, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 212.

^[21] V. İ. Lenin, “*Diyalektik Sorun Üzerine*”, *Marx-Engels-Marksizm*, s. 366; *Materyalizm ve Ampiryokritisizm*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 413.

bazı koşullarda, doğru ile eğrinin aynı şey olacakları olgusu olduğu gerçeğine daha önce değinmiştik. Yüksek matematik, ayrıca, gözlerimiz önünde kesişen çizgilerin, kesişme noktalarından yalnızca beş-altı santimetre ötede, paralel olarak, yani sonsuza kadar uzatılsalar bile, birbirleriyle kesişemeyecek çizgiler olarak görünecekleri çelişkinsini de gerçekleştirir. Ve gene de, bu ve çok daha keskin başka çelişkiler ile birlikte, yalnızca doğru olmakla kalmayan, ama bayağı matematiğin hiç bir zaman elde edemeyeceği sonuçları elde eder.”^[22]

Lenin de çelişkinin evrenselliğini şöyle açıklamıştır:

Matematikte : + ve -. Diferansiyel ve integral.

Mekanikte : etki ve tepki.

Fizikte : artı ve eksi elektrik.

Kimyada : atomların bileşimi ve çözülmesi.

Toplumbilimde : sınıf savaşımı.”^[23] [sayfa 34]

Savaşta saldırı ve savunma, ilerleme ve çekilme, yengi ve yenilgi, hepsi birer çelişik olgudur. Biri olmadan, öbürü olamaz. Bu iki yön birbirlerine karşı savaşım verdiği gibi birbirleriyle birlik halindedir ve savaşın bütünlüğünü meydana getirirler, gelişmesini sağlarlar ve savaş sorununu çözüme ulaştırırlar.

İnsan kavramlarındaki her farklılığa, nesnel bir çelişkiyi yansıtıyor gözüyle bakılmalıdır. Nesnel çelişkiler, öznel düşüncede yansır ve kavramların karşıtlığı hareketini meydana getirerek, düşüncenin gelişmesine yolaçar, ve insan düşüncesinden doğan sorunların çözülmesini sağlar.

Parti içinde, durmadan, çeşitli fikirler arasında karşıtlık ve çatışma olur. Bunlar, parti içindeki sınıf çelişkilerini toplumdaki yeni ve eski şeyler arasındaki çelişkileri yansıtır. Partide çelişki ya da çözülecek ideolojik savaşım yoksa, partinin yaşamı sona erer.

Bu açıklamalarla belirtmek istediğimiz nokta aydınlanmış oluyor. Basit ya da karmaşık hareketlerde olsun, nesnel ya da ideolojik olgularda olsun, çelişki, evrensel olarak bütün süreçlerde vardır. Peki, çelişki her sürecin başlangıç aşamasında da var mıdır?

^[22] Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, Sol Yayınları, Ankara 1977, s. 213.

^[23] V. İ. Lenin, “Diyalektik Sorun Üzerine”, *Marx-Engels-Marksizm*, s. 336; *Materiyalizm ve Ampiryokritisizm*, s. 413.

Her ayrı şeyin gelişme sürecinde baştan sona kadar bu karşıtlar hareketi var mıdır?

Sovyet felsefe çevrelerindeki tartışmalara bakılırsa, Deborin okulu, çelişkinin, sürecin başında ortaya çıkmadığı, ancak gelişmenin belirli bir aşamasında ortaya çıktığı görüşündedir. Yani o ana kadar gelişme, iç nedenlerle değil, dış nedenlerle olmaktadır. Böylece Deborin, metafizik dış nedenler ve mekanizma teorisine dönmektedir. Somut sorunların tahlilinde böyle bir görüş uygulayan Deborin okulu, Sovyetler Birliği'nde mevcut koşullar altında "kuklaklar" ile genellikle "köylüler" arasında yalnızca fark olup çelişki olmadığı görüşünü benimsemekte ve böylece Buharin'in^[24] [sayfa 35] görüşleriyle tam bir birlik içinde bulunmaktadır. Fransız devrimini tahlil ederken, devrimden önce, işçilerin, köylülerin ve burjuvazinin oluşturduğu birlikte, çelişkiler olmayıp, yalnız farklar olduğu iddiasındaydılar. Bunlar, anti-marksist görüşlerdir. Deborin okulu, dünyadaki her farkın bir çelişkiyi içerdiğini ve bu farkın çelişkinin tam kendisi olduğunu anlamıyor. Emek ile sermaye, önceleri yoğun olmamakla birlikte, var oldukları günden beri çelişiktirler. Sovyetler Birliği'ndeki toplumsal koşullar altında bile işçiler ile köylüler arasında bir fark vardır ve bu fark, emek ile sermaye arasındaki gibi bir uzlaşmaz karşıtlığa ya da sınıf savaşımına gitmemekle birlikte, bir çelişkidir. Sosyalist kuruluş döneminde, işçiler ile köylüler sağlam bir birlik kurmuşlardır, ve bu çelişkiyi sosyalizmden komünizme ilerleme sürecinde yavaş yavaş çözeceklerdir. Bu, çelişkilerin varlığı-yokluğu sorunu değil, özelliklerindeki ayrımlıklar sorunudur. Çelişki evrenseldir, mutlaktr ve şeylerin bütün gelişme sürecinde vardır ve bütün süreçlerde baştan sona devam edip gider.

Yeni bir sürecin ortaya çıkması nedir? Eski birlik ve onu meydana getiren karşıtlar, yeni bir birliğe ve onu meydana getiren

^[24] Buharin (1888-1938), Rus devrimci hareketinde anti-leninist bir hizbin öncülüğünü yapmıştır. Daha sonra devleti yıkmak isteyen bir gruba katılmış ve bu faaliyetleri sonucu, 1937 yılında, partiden atılarak, 1938'de Sovyet Yüksek Mahkemesince ölüme mahkûm edilmiştir. Burada, Mao Çe-tung, Buharin'in, sınıf çelişkilerini örtbas ederek, sınıf savaşımı yerine sınıf işbirliğini koymayı savunan hatalı fikirlerini eleştirmektedir. 1928-29 yıllarında, Sovyetler Birliği, tarımın bütünüyle koloktifleşirmeye hazırlanırken, Buharin kendi görüşlerinde direnmiş, zengin köylüler ile yoksul ve orta halli köylüler arasındaki çelişkileri görmezlikten gelerek, zengin köylülere karşı girişilen savaşıma karşı çıkmıştır. Buharin, ayrıca, işçi sınıfının, "sosyalizme barış içinde geçmeleri" olanaklı olan zengin köylüler ile bir ittifak kurabileceği düşüncesinin de savunucusu idi.

karşıtlara yerlerini bırakırlarsa, eskinin yerine yeni bir süreç ortaya çıkar. Yeni süreç de yeni bir çelişkiyi içinde taşıdığından, şimdi de o çelişkinin gelişme tarihi başlar.

Lenin, Marks'ın *Kapital*'de şeylerin gelişme sürecini baştan [sayfa 36] sona kadar izleyen, karşıtların hareketinin bir tahlil örneğini verdiğini söyler. Bu, bütün şeylerin gelişme süreçlerini incelemede uygulanması gerekli bir yöntemdir. Lenin de, bunu, bütün yazılarında doğru olarak uygulamış ve bu yönetime bağlı kalmıştır.

“Marks, *Kapital*'inde, önce, burjuva (meta) toplumunun en basit, en sıradan ve en temel, en yaygın ve günlük ilişkisini, milyonlarca kez karşılaşılan bir ilişkiyi, yani metallerin değişimini tahlil eder. Bu çok basit görüngüde (burjuva toplumunun bu 'hücre'sinde), tahlil, modern toplumun *t ü m* çelişkilerini (ya da *tüm* çelişkilerin tohumlarını) açığa çıkarır. Bundan sonraki sergileme, bize, bu çelişkilerin (*hem* büyümesini, *hem de* hareketini) ve bu toplumun başlangıçtan sonuna dek, onun ayrı ayrı parçalarının S'ında (toplamında -ç.) gelişmesini bize gösterir.”

Lenin şunu ekler: “Genel olarak diyalektiğin sergilenmesi (ya da incelenmesi) yöntemi de böyle olmalıdır.”^[25] Çin komünistleri de, Çin devriminin tarihini ve bugünkü koşullarını doğru olarak tahlil etmeden ve genel görünüşlerini saptamadan önce, bu yöntemin iyice ustası olmalıdırlar.

III. ÇELİŞKİNİN ÖZGÜLLÜĞÜ

Çelişki, bütün şeylerin gelişme sürecinde vardır ve her şeyin gelişme sürecinde baştan sona kadar devam eder. Bu, yukarıda tartıştığımız çelişkinin evrenselliği ve mutlaklığıdır. Şimdi ise çelişkinin özgüllüğünden ve nispileğinden sözedeceğiz.

Bu sorunu birkaç düzeyde incelemek gerekir.

Önce, maddenin her türlü hareketindeki çelişkide, bir tekillik vardır. İnsanın madde üzerine olan bilgisi, maddenin [sayfa 37] hareket biçimlerinin bir bilgisidir; çünkü dünyada hareket halinde

^[25] V. İ. Lenin, “Diyalektik Sorun Üzerine”, *Marx-Engels-Marksizm*, s. 337, *Materiyalizm ve Ampiryokritisizm*, s. 414

maddenin dışında bir şey yoktur ve maddenin hareketi belli biçimler içinde olur. Maddenin hareketinin her biçimi gözden geçirilirken, hareketin diğer biçimleriyle olan ortak noktaları dikkate alınmalıdır. Ama asıl önemli olan ve şeyler üzerinde bilgimizin temelini oluşturan, maddenin hareketinin özel noktalarını hesaba katmamız gereği, yani hareketin bir biçimi ile öteki biçimleri arasındaki nitelik farkıdır. Ancak bunu hesaba katmakla, şeyler arasındaki ayrımları farkedebiliriz. Hareketin herhangi bir biçimi, içinde, kendi özel çelişmesini taşır. Bu özel çelişki, o şeyi, bütün öteki şeylerden ayıran özel niteliği oluşturur. İşte bu, iç nedendir ve buna, şeyleri birbirinden farklı yapan, çeşitliliğinin esasıdır da diyebiliriz. Doğada pek çok hareket biçimi vardır: mekanik hareket, ses, ışık, sıcaklık, elektrik, ayrışma, bileşme vb. Bütün bu biçimler birbirlerine bağlı oldukları gibi, birbirlerinden nitelik bakımından farklıdır da. Her biçimin sahip olduğu özel nitelik, kendisine özgü çelişki ile belirlenir. Bu, yalnız doğa için değil, toplum için de, düşünce için de doğrudur. Her toplum biçiminin, her düşünce tarzının özel bir çelişkisi, özel bir niteliği vardır.

Bilimsel incelemelerin sınıflandırılması, konularına özgü özel çelişkilerine dayanır. Belli bir olgular alanına özgü, belli cinsteki bir çelişki, belli bir bilim kolunun konusunu oluşturur. Örneğin, matematikte artı ve eksi sayılar; mekanikte hareket ve karşı-hareket; fizikte artı ve eksi elektrik; kimyada ayrışma ve bileşme; toplum bilimlerinde üretici güçler ile üretim ilişkileri, sınıflar ve sınıflar arasındaki savaşım; askerlikte saldırı ve savunma; felsefede idealizm ve materyalizm, metafizik ve diyalektik görüş vb. gibi. Bunların herbiri, çeşitli bilimlerde incelenen özel bir çelişkiye ve özel bir niteliğe sahiptir. Kuşku yok ki, çelişkinin evrenselliğini kabul etmeksizin, şeylerin hareketinin [sayfa 38] gelişmesinin evrensel nedenini ya da evrensel temelini bulup çıkartamayız. Gene de çelişkinin özgüllüğünü incelemeyen, bir şeyi öteki şeylerden ayıran özel niteliği saptayamayız ve şeylerin hareketinin gelişmesinin özel nedenini ya da özel temelini bulamayız, ve bir şeyi ötekenden ayıramayız ya da bir bilimsel inceleme alanını sınırlayamayız.

İnsan bilgisinin hareketindeki sıraya göre, tek bir şeyin bilgisinden genellikle şeylerin bilgisine doğru, daima derece derece bir genişleme vardır. İnsan genellemelere doğru gider ve farklı şeylere özgü nitelikleri öğrendikten sonra, şeylerdeki ortak nitelikleri bilir.

Bu gibi ortak nitelikleri öğrenince bilgisini kılavuz olarak kullanır ve henüz incelenmeyen ya da iyice incelenmeyen çeşitli somut şeyleri incelemeye girişir ve böylece bunların özel niteliklerini bularak ortak nitelikler hakkındaki bilgisini genişletir ve bu gibi bilgilerin oldukları yerde donup kalmalarına engel olur. İşte bu, iki bilme sürecidir: birisi özelden genele, öteki genelden özele doğrudur. İnsan bilgisi, daima devri olarak ilerler ve her devresi ile (eğer bilimsel yöntem tam uygun ise) insan bilgisi gelişir ve giderek daha fazla derinleşir. Dogmacılarımız bir yandan çelişkinin evrenselliğini ve çeşitli şeylerin ortak niteliklerini tam olarak öğrenmeden önce, çelişkinin özelliklerini ve tek tek şeylerin özel niteliklerini incelememiz gerektiğini, öte yandan bazı şeylerin ortak niteliklerini öğrendikten sonra, henüz iyice incelenmeyen ya da yeni ortaya çıkan somut şeyleri incelemeye devam etmemiz zorunluluğunu anlamamaktadırlar. Bizim dogmacılar çok tembel; somut şeylerin sıkıcı çalışmasını yüklenmekten kaçınıyor, genel doğruların boşluktan çıkıp geldiğini sanıyorlar ve bu doğruları halkın kavrayamayacağı boş formüller haline getiriyorlar ve bu durumlarıyla, insanı doğrulara ulaştıracak normal yolu ya büsbütün yadsıyorlar ya da başaşağı çeviriyorlar. Üstelik bunlar, özelden genele, genelden özele doğru iki bilme yolu arasındaki iç bağı da anlamıyorlar. [sayfa 39] Kısacası, bunlar, marksist, bilgi teorisini hiç anlamıyorlar.

Maddenin hareket biçimlerinin her büyük sistemindeki özel çelişki ile bu sistemin belirlediği niteliği incelemek yetmez; maddenin her hareket biçiminin uzun gelişme yolundaki her aşamasında özel çelişkiyi ve niteliği de incelemek gerekir. Bütün hareket biçimlerindeki gerçek olan (hayali olmayan) her gelişme süreci, nitelik bakımından birbirinden farklıdır. İncelememize bu noktadan başlamalıyız ve bu nokta üzerinde durmalıyız.

Nitelik bakımından farklı çelişkiler, ancak farklı nitelikte yöntemlerle çözümlenebilir. Örneğin, proletarya ile burjuvazi arasındaki çelişki, sosyalist devrim yöntemi ile; büyük halk kitleleri ile feodal sistem arasındaki çelişki, demokratik devrim yöntemi ile; sömürgeler ile emperyalizm arasındaki çelişki, ulusal devrimci savaş yöntemi ile; sosyalist toplumda işçi sınıfı ile köylüler arasındaki çelişki, tarımın kolektifleştirilmesi ve makineleşme yöntemi ile; sosyalist bir parti içindeki çelişki, eleştiri ve özeleştirme yöntemi ile; toplum ile doğa arasındaki çelişki, üretici güçlerin geliştirilmesi yöntemi

ile çözümlenir. Süreçler değişir, eski süreçler ve eski çelişkiler kaybolur, yeni süreçler ve yeni çelişkiler ortaya çıkar ve buna uygun olarak çelişkileri çözümleme yöntemleri değişir. Rusya'daki Şubat Devrimi ile Ekim Devriminin çözmediği çelişkiler arasında temel bir ayrılık olduğu gibi, bunları çözümleme yöntemleri arasında da ayrılık vardır. Farklı çelişkileri çözmek için farklı yöntemler kullanmak; marksistlerin sıkı sıkıya gözetmek zorunda oldukları bir ilkedir. Dogmacılar bu ilkeyi gözetmemektedirler. Onlar çeşitli devrim durumları arasındaki farkı anlamadıklarından, farklı çelişkileri çözmek için farklı yöntemler kullanılması gerektiğini de anlamamakta, tam tersine, her yerde, hiç değişmeden kullanabileceklerini sandıkları tek bir formül kabul etmektedirler. Bu usul, devrime yalnız başarısızlıklar getirir ya da pekâlâ yürütülebilecek işleri karmakarışık eder.

Çelişkilerin özgülüğünü tam olarak açıklamak, şeylerin gelişme sürecindeki iç bağlarını, yani şeylerin gelişme sürecinin niteliğini ortaya çıkarmak için, süreçteki çelişkinin her aşamasının özelliğini aydınlatmamız gerekir; aksi halde, sürecin niteliğini açıklamak olanaksızlaşır. İncelememizde, bu konuya da çok dikkat etmeliyiz.

Her büyük şeyin gelişme sürecinde, birçok çelişki vardır. Örneğin, Çin'in burjuva demokratik devrimi sürecinde, Çin toplumdaki çeşitli ezilmiş sınıflar ile emperyalizm arasında, büyük halk kitleleri ile feodalizm arasında, proletarya ile burjuvazi arasında, köylüler ve kent küçük-burjuvazisi ile büyük burjuvazi arasında ve çeşitli gerici bölümler arasında çelişkiler vardı ve durum pek karışıktı. Bütün bu çelişkilerin hepsinin bir özelliği ve tek tek ele alınmaları gereği bir yana, her çelişkinin iki yönünün de kendi özellikleri vardı ve toptan ele alınmaları olanaksızdı. Çin devrimi için çalışan bizlerin, yalnızca, çelişkilerin herbirinin özelliğini, bütünlüklerinin aydınlığı altında, yani bu çelişkilerin iç bağlantıları içinde anlamamız yetmiyordu; bir de çelişkilerin tümünü, yönlerini de inceleyerek anlamamız gerekiyordu. Bir çelişkinin her yönünü anlamak demek, her yönünün belirli durumunu, karşıtı ile karşılıklı bağlantı ve çatışma haline geldiği somut durumları ve her ikisi birbirine bağlı, ama çelişki halinde değilken, karşıtı ile hangi yollardan çatıştığını anlamak demektir. Bu sorunların incelenmesinin büyük önemi vardır. Marksizmde en önemli şeyin, marksizmin yaşayan ruhunun, somut koşulların somut tahlili olduğunu söylediği za-

man, Lenin, bu fikri dile getiriyordu.^[26] Bizim dogmacılarımız, Lenin'in öğretisinin tersine, hiç [sayfa 41] bir somut şeyi tahlil etmek için kafalarını kullanmıyorlar; yazılarında ve konuşmalarında, partiyeye bir yarar dokunmayan boş kalıpları^[27] kullanıyorlar.

Bir sorunu incelerken, öznelliğe, tek yanlılığa ve üstünlüğe düşmemeliyiz. “Pratik Üzerine” adlı denememde tartıştığım öznelilik, bir soruna, nesnel olarak, yani materyalist görüşle bakmaktır. Tek yanlılık ise, sorunu bütün yanları ile görmemektir. Örneğin, yalnız Çin'i anlayıp Japonya'yı anlamamak, Komünist Partisini anlayıp Kuomintang'ı anlamamak, yalnız proletaryayı anlayıp burjuvaziyi anlamamak, yalnız köylüleri anlayıp toprak ağalarını anlamamak, yalnız uygun koşulları anlayıp uygun olmayan koşulları anlamamak, yalnız geçmişi anlayıp geleceği anlamamak, yalnız parçayı anlayıp bütünü anlamamak, yalnız kusurları anlayıp başarıları anlamamak, yalnız yargıcı anlayıp tutukluyu anlamamak, yalnız gizli devrimci çalışmayı anlayıp açık devrimci çalışmayı anlamamaktır. Tek sözcükle, bir çelişkinin her yönünün özelliklerini anlamamaktır. Buna, bir soruna tek yanlı bakmak denir, ya da bütünü değil yalnız bir kısmı, ormanı değil ağaçları görmek denir. Bunun sonucu, çelişkileri çözümüyle yöntemlerini bulmak, devrim görevlerini tamamlamak, verilen işi tam yapmak ya da parti içindeki ideolojik savaşımı doğru olarak geliştirmek mümkün olmaz. Askerlik bilimini tartışırken, Sun Çu der ki: “Düşmanı ve kendini tanırsan, yenilmeden, yüzlerce savaşı yürütebilirsin.” Tang hanedanı zamanında yaşayan Vei Çeng,^[28] “İki tarafı dinlemek seni aydınlatır, tek tarafı dinlemek seni yanılır.” der. Yoldaşlarımız çoğu zaman sorunlara tek yanlı bakıyorlar; bu gibiler, başarıları sık sık kayalara çarparlar. “Su Kenarında”^[29] Sun Çi-yang, Çu [sayfa 42] köyüne üç kez saldırır ve koşullar hakkında açık bir bilgisi olmadığı ve yanlış yöntemler uyguladığı için, iki kez yenilgiye uğrar. Sonra yöntemini değiştirmiş, önce durumu, koşulları incelemiş, yol kavşaklarını sap-

^[26] Macar sosyalisti Bela Kun'u eleştiren V. İ. Lenin, Kun'un “Marksizmin en önemli şeyini, marksizmin yaşayan ruhunu: somut koşulları somut tahlilli ilkesini ihmal ettiğini” söylemiştir (*Collected Works*, Russ. ed., Moscow 1950, Vol. XXXI, s. 143).

^[27] Çin devrimci yazınında önemli bir yer tutan “Sekiz Ayaklı Makale”ye atf.

^[28] Vei Çeng (MS 580-643), Tang hanedanı zamanında devlet adamı ve tarihçi.

^[29] Köylü savaşları üzerine 13. yüzyılda yazılmış ünlü bir öykü. Sung Çi-yang, öykünün kahramanıdır. Çu köyü, yönetici sınıflara karşı, devrim savaşının verildiği çevredeydi.

tamıştır. Li, Hu ve Çu köyleri arasındaki birliği bozmuş, üçüncü savaşta askerlerini değişik giysilerle gizlice düşman kampına sokarak –efsanelerdeki Truva atı tekniğini kullanarak– zafere ulaşmıştır. “Su Kenarında” öyküsünde de, materyalist diyalektiğin pek çok örnekleri vardır. Çu köyü üzerine olan, bunların en güzelidir. Lenin diyor ki:

“Bir şeyi bilmek için, bütün yanlarını, bütün bağlantılarını ve ara bağlantılarını iyice kavramamız, incelememiz gerekir. Bunu tam olarak asla başaramayacaksak da, çok yanlılık, yanılığara ve katılığa karşı en iyi güvencedir.”^[30]

Bu sözleri unutmamalıyız. Bir kimse, çelişkilerin özelliklerini bütünüyle, ve her aşamayı ayrı ayrı incelemeyse; olaya nüfuz etme ve çelişkinin en ince özelliklerini inceleme gereğini yadsır, yalnızca uzaktan bir gözatmakla çelişkinin bazı görünüşlerini kabataslak görmekle yetinir ve onu çözümlenmeye (bir soruyu yanıtlamaya, bir anlaşmazlığı çözmeye, bir görevi yapmaya ya da askeri bir harekâtı yönetmeye) kalkışırsa, işte buna, baştansavma iş yapmak denir. İşler böyle ele alındı mı, belâ hazırdır. Dogmacı ve görgücü (*ampirist*) yoldaşlarımızın hata yapmalarının nedeni, şeylere bakış yollarının öznel, tek yanlı ve üstünkörü olmasıdır. Tek yanlılık ve üstünkörülük de öznelliktir ve öznel bir yöntem gerektirir. Çünkü, gerçekteki her şey arasında bir bağ ve herbirinin bir iç gerekliliği varken, bazı kimseler, bu koşulları oldukları gibi görmezler; şeye tek yanlı ve üstünkörü bakarak, ne bunların kendi aralarındaki ilişkileri anlarlar, ne de iç gerekliliklerini. ^[sayfa 43]

Bir şeyin bütün gelişme sürecindeki karşıtların hareketinde, yalnızca iç bağların özel görünüşlerini ve çeşitli aşamalarındaki koşulları değil, gelişme sürecindeki her aşamanın özelliklerini de özenle gözetlemeliyiz.

Bir şeyin gelişme sürecindeki temel çelişki ile bu temel çelişkinin belirlediği sürecin niteliği, süreç tamamlanmadan ortadan kalkmaz. Yalnız, bir şeyin uzun gelişme sürecindeki her aşamanın koşulları, bir başka aşamadan farklı olur. Bunun nedeni, bir şeyin

^[30] V. İ. Lenin, “Once Again on the Trade Unions, the Present Situation and the Mistakes of Trotsky and Bukharin” (1921), *Selected Works*, Eng. ed., International Publishers, New York 1943, Vol. IX, s. 66.

ya da bir niteliğin gelişmesindeki temel çelişkinin niteliği değişme-
mekle birlikte, uzun gelişme sürecinin çeşitli aşamalarında, bu
temel çelişkinin, artan bir yoğunluk kazanmasıdır. Bundan başka,
temel çelişkinin belirlediği ya da etkilediği büyüklü küçüklü çelişki-
lerden bazıları geçici olarak ya da kısmen çözümlenir, ya da hafifler,
bazıları da yenilenir. Bunun sonucu olarak, süreç, sanki çeşitli aş-
amalar içeriyormuş gibi görünür. Eğer insan bir şeyin gelişme sürecin-
deki aşamalara dikkat etmezse, ondaki çelişkileri gereği gibi çözümlenemeyebilir.

Örneğin, serbest rekabet döneminde kapitalizm emperyalizm haline geliştiği zaman, iki sınıf arasında, yani proletarya ile burjuvazi arasında ya da toplumun kapitalist özündeki temel çelişkide, iki sınıfın sınıf niteliğinde bir değişiklik olmamakla birlikte, bu iki sınıf arasındaki çelişki yoğunlaştı; teknelci sermaye ile teknelci olmayan sermaye arasında yeni bir çelişki doğdu; sömürgeci ülkeler ile sömürgeler arasındaki çelişki şiddetlendi ve kapitalist ülkeler arasındaki çelişki, yani bunların eşit olmayan gelişmelerinin doğurduğu çelişki, kendisini çok sert bir biçimde gösterdi, ve kapitalizmden, özel aşaması olan emperyalizmi meydana getirdi. Emperyalizm ve proletarya devrimi döneminin marksizmine, leninizme denmesinin nedeni, Lenin'in ve Stalin'in bu çelişkileri doğru olarak açıklamaları ve bu çelişkilerin çözümlenmesi için gerekli teori ve taktikleri gene doğru olarak formüle etmeleridir. [sayfa 44]

Çin'in 1911 Devrimi^[31] ile başlayan burjuva demokratik devrim sürecinin incelenmesi de, birkaç özel aşamayı ortaya koyar. Özellikle, burjuva önderliğindeki devrimci dönem ile proletarya önderliğindeki devrimci dönem birbirinden son derece ayrı iki tarihsel aşamayı temsil eder. Proletarya önderliği, devrimin çehresi-

^[31] 1911 Devrimi, bir burjuva demokratik devrim idi ve bu devrimle müstebit Çing hanedanı devrildi. Ekim 1911'de, ordunun devrimci etkiler altında kalan kesimi, Hupeh eyaletine bağlı Vuçang ilinde ayaklandı. Mevcut burjuva ve küçük-burjuva devrimci örgütler ile işçilerin, köylülerin ve askerlerin büyük bir kısmı ayaklanmaya katıldı ve Çing hanedanı devrildi. Ocak 1912'de Nankin'de, Sun Yat-sen'in geçici başkanlığı altında, Çin Cumhuriyeti Geçici Hükümeti kuruldu. Böylece, Çin'de ikibin yıl hüküm süren feodal monarşi sistemi sona ermiş oluyordu. Halkın gönlünde demokratik bir cumhuriyet fikri yer ettiği halde, devrime öncülük eden burjuvazi pek gevşek ve uzlaşsıncı tutum içindeydi. Bunlar köylerde feodal toprak ağalığı düzenini ortadan kaldıracak yerde, iktidarı, emperyalist ve feodal baskı altında, kuzeyli savaş ağalarına teslim ettiler ve devrim başarısızlıkla sonuçlanmış oldu.

ni temelden değiştirmiş, sınıf ilişkilerine yeni bir dzen getirmiş, köylü devrimini hızlandırmış, emperyalizm ve feodalizme karşı köklü bir devrim hareketi yaratmış ve demokratik devrimden sos-yalist devrime geçiş olanağını hazırlamıştır. Devrim, burjuva liderliği altındayken, bütün bunların olması, herhalde mümkün değildi. Bütün sürecin temel çelişkisinin doğasında, yani sürecin anti-feodal, anti-emperyalist demokratik devrimci doğasında (bunun karşıtı, yarı-sömürge, yarı-feodal doğadır) bir değişiklik olmamakla birlikte yirmi yıllık bir dönemde, süreç, birkaç gelişme aşamasından geçmiştir. Bu yirmi yıl içinde, 1911 Devriminin başarısızlığı, kuzeyli savaş ağaları^[32] rejiminin kurulması, ilk ulusal birlik cephesinin kurulması, 1924-1927 Devrimi,^[33] ulusal birlik cephesinin dağılması ve [sayfa 45] burjuvazinin karşı-devrimin kampına geçişi, yeni savaş ağaları arasındaki savaş, Tarımsal Devrim Savaşi,^[34] ikinci ulusal birlik cephesinin kurulması ve Japonlara karşı direnme savaşi gibi birçok büyük olaylar geçmiştir. Bu aşamalar, şu belirli koşulları taşıır: bazı çelişkilerin şiddetlenmesi (Tarımsal Devrim Savaşi ve dört kuzey-doğu eyaletinin Japonlar tarafından işgali gibi), diğer çelişkilerin kısmen ya da geçiici olarak çözümlenmesi (kuzeyli savaş ağaları kliğinin temizlenmesi ve toprak ağalarının topraklarının zoralmı gibi); başka çelişkilerin ortaya çıkışı (yeni savaş ağaları arasındaki savaşım ve güneydeki devrimci üslerin kayıbindan sonra toprak ağalarının topraklarını geri alması gibi).

Bir şeyin gelişme sürecinin her aşamasındaki çelişkilerin özelliğinin incelenmesi için, bunları, yalnız iç bağları ve bütünlük-

^[32] Savaş ağaları (*Warlords*). Savaşi çıkarları için sürdüren komutanlara Çin'de bu ad veriliyor.

^[33] İlk Devrimci İç Savaş diye de bilinen 1924-27 Devrimi, Çin Komünist Partisi ve Kuomintang'ın işbirliği ile yürüttükleri anti-emperyalist ve anti-feodal devrimci bir savaşım idi. Her iki partinin oluşturduğu devrimci ordu, Kiangtung eyaletinde, devrimci üs bölgelerini sağlamlaştırdıktan sonra, Temmuz 1926'da, kuzey illerinde emperyalistlerin desteği ile ayakta duran kukla savaş ağalarına karşı harekete geçti. Yangçe ve Sarırmak boyunca birçok eyaleti işgal etti. Devrim başarıyla ilerlerken, Kuomintang içinde Çan Kay-şek'in başını çektiği gerici klik, emperyalizmin desteği ile, 1927'de, iki karşı-devrimci hükümet darbesi yaptı. O sırada, Çin Komünist Partisi içinde, sağcı fikirlerin bazı liderler arasında ağır basması yüzünden Parti, Kuomintang'ın bu saldırılarına gereği gibi karşı koyamadı ve devrim başarısızlıkla sonuçlandı.

^[34] Tarımsal Devrim Savaşi, Çin halkının, Komünist Partisinin liderliği altında, 1927-1937 yılları arasında giriştiği devrimci savaşıdır. Bu devrimin başlıca amacı iklimleri güçlendirmek, tarımsal devrimi yaymak, Kuomintang gericilerini zayıflatmaktır. Bu devrimci savaş, İkinci Devrimci İç Savaş diye de bilinir.

leri içinde görmemiz yetmez; çelişkilerin her yönünü, kendi gelişmesi içinde de sınımalıyız.

Örneğin, Kuomintangı ve Komünist Partisini alalım. İlk ulusal birlik cephesi döneminde Kuomintang, Sun Yatsen'in üç temel ilkesini, Rusya ile dostluk, komünistlerle işbirliği, işçi ve köylülere yardım siyasetini yürütmüş, bu nedenle de, devrimci olduğu gibi, demokratik devrimde de çeşitli sınıfların ittifakını temsil etmiştir. 1927'den sonra ise, Kuomintang, tam ters yöne dönmüş ve toprak ağaları ile büyük burjuvazinin gerici birliği halini almıştır. 1936 Aralıkındaki Sian Olayından^[35] sonra bir dönüş daha yapmış, iç savaşın [sayfa 46] sona erdirilmesi ve Japon emperyalizmine karşı koymak üzere Komünist Partisi ile ittifaka doğru yönelmiştir. Kuomintang'ın üç aşamadaki özellikleri bunlardır. Bu özelliklerin meydana gelmesi, kuşkusuz, çeşitli nedenlere dayanır. Şimdi de Çin Komünist Partisini alalım. İlk ulusal birlik cephesi dönemindeki Çin Komünist Partisi, henüz çocukluk çağındaydı. Parti, 1924-1927 Devrimini cesaretle yönetmekle birlikte, devrimin doğasını, görevlerini ve yöntemlerini anlamak bakımından henüz olgunlaşmadığını gösterdi. Bunun sonucu olarak, bu devrimin sonlarında ortaya çıkan Çuen Tu-siu'izm^[36] etkilerini göstermekte gecikmedi ve bu devrimin yenilgiye uğramasına yolaçtı. 1927'den sonra Komünist Partisi, yeniden Tanımsal Devrim Savaşını cesaretle yönetti ve devrimci ordu ile devrimci üsleri kurdu, ama gene de hem orduya, hem de üslelere ciddi zararlar veren serüvenci hatalar yaptı. 1935'ten sonra parti, bu hatalarını düzeltti. Japonlara karşı yeni birleşmiş cepheyi yönet-

^[35] Çin Kızıl Ordusu ile halkın Japonlara karşı giriştiği hareketin etkisi altında, Kuomintang'ın Kuzey Ordusu komutanları, Komünist Partisinin, Japonlara karşı ulusal ortak cephe kurulması önerisini kabul ettiler. Çan Kay-şek, kendi komutanlarının kabul ettikleri bu öneriye yanaşmadığı gibi, komünistleri tamamen temizlemek için hazırlıklara girişti, öğrencilerin Sian kentinde Japon aleyhtarı gösterilerini ezerek bastırdı. Aralık 1936'da, komutanlar, Sian Olayını düzenlediler ve Çan Kay-şek'i tutukladılar. 25 Aralıkta, Çan Kay-şek, Komünist Partisinin Japonlara karşı ortak cephe fikrini kabul etmesi üzerine serbest bırakıldı ve Kuomintang'ın başına geçmek için Nankin'e gitti.

^[36] Çuen Tu-siu, 4 Mayıs hareketine katılan radikal bir demokratı. Sonraları, Ekim Sosyalist Devriminin etkisi altında, Çin Komünist Partisinin kurucuları arasında yer aldı. Fikirleri güçlü bir sağcı eğilim gösteriyordu. Çuen'in de aralarında bulunduğu bir grup, "köylü kitlelerinin, kent küçük-burjuvazisini ve silahlı güçlerin parti liderliği altında bulunması ilkesini ihmal ediyorlardı" (Mao Çe-tung, *Bugünkü Durum ve Görevlerimiz*), 1927 Devriminin yenilgiye uğramasından sonra, bunlar, devrimin geleceğinden umutlarını keserek partiye karşı ufak bir trotskist grup kurdular ve Çuen Tu-siu, Kasım 1929'da, partiden atıldı.

ti. Bu büyük savaşım, şimdi gelişmektedir. Bugünkü aşamada Komünist Partisi, iki devrim denemesi geçirmiş, büyük deneyimler kazanmıştır. Bu hareketin üç aşamasındaki özellikler bunlardır. Bu özelliklerin oluşması da çeşitli nedenlere bağlıdır. Bu özellikleri incelemeden, gelişmelerinin çeşitli aşamalarında, bu iki hareketin belli iç çelişkilerini anlayamayız. Bu gelişme aşamaları yukarıda belirtildiği gibi, [sayfa 47] ulusal birlik cephesinin kurulması, cephenin dağılması ve başka bir cephenin kurulmasıdır. Ama iki partinin çeşitli özelliklerini incelemek için –daha önemli bir adım atarak– iki hareketin sınıf dayanaklarını, ve bunun sonucu olarak iki hareket arasındaki çelişkileri ve bir de çeşitli dönemlerdeki öteki güçleri incelememiz gerekir. Örneğin, Komünist Partisi ile ilk ittifak döneminde Kuomintang, bir yandan yabancı emperyalizm ile çelişki halindeydi ve bu nedenle ona karşıydı; öte yandan ise içerde büyük halk kitleleri ile çelişki halindeydi. Geçim sıkıntısı içindeki halka, birçok yararlar sağlayacağını söylediği halde, gerçekte, ya pek az şey veriyordu ya da hiç bir şey vermiyordu. Anti-komünist savaş yürüttüğü dönemde ise, büyük halk kitlelerine karşı, emperyalizm ve feodalizm ile işbirliği yaptı. Büyük halk kitlelerinin devrimle elde ettikleri hakları bir yana iterek, onlarla olan çelişkisini şiddetlendirdi. Japonlara karşı verilen şimdiki savaş döneminde, Japonlarla çelişki halinde olan Kuomintang, bir yandan Komünist Partisi ile ittifak istiyor, öte yandan da Komünist Partisine ve Çin halkına karşı giriştiği savaşımı ve ezme hareketini gevşetmek istemiyor. Çin devrimci hareketine gelince, hangi dönemde olursa olsun, büyük halk kitlelerinin yanbaşında, emperyalizme ve feodalizme karşı koyuyor. Bugün Japonlara karşı verilen savaşta Kuomintang, Japonlara karşı direnme isteği gösterdiğinden, Komünist Partisi, Kuomintang'a karşı ve içerdeki feodal güçlere karşı ılımlı bir politika güdüyor. Bu koşullar, bazan iki partiyi birleştiriyor, bazan karşı karşıya getiriyor. İttifak halinde oldukları zaman bile, işler bazan karşıya ve ittifak ve savaşım aynı anda bile olabiliyor. Eğer çelişkilerin bu yönlerinin özelliklerini incelemesek, yalnız her iki hareket ile diğer güçler arasındaki ilişkiyi anlamamakla kalmayız, iki parti arasındaki karşılıklı ilişkiyi de kavrayamayız.

Bundan da anlaşılacağı gibi, herhangi bir çelişkinin [sayfa 48] –maddenin çeşitli hareket biçimlerindeki çelişki, her gelişme sürecindeki çeşitli hareket biçimlerindeki çelişki, her gelişme sürecin-

deki çelişkinin her aşaması, gelişmenin her sürecinin çeşitli aşamalarındaki çelişki ve gelişmenin çeşitli aşamalarındaki çelişkinin her görünüşü- işte bütün bu çelişkilerin belirli doğasını incelerken, öznellikten kaçınmalı ve bunları, somut olarak incelemeliyiz. Somut tahlil dışında, herhangi bir çelişkinin özgül doğası üzerine bilgi edinme olanağı yoktur. Lenin'in, "somut koşulların tahlili" sözünü aklımızdan çıkarmamalıyız.

Marx ile Engels, ilk kez, bu somut tahlillerin mükemmel birer örneğini vermişlerdir.

Marx ve Engels, şeylerdeki çelişki yasasını toplumsal tarih sürecinin incelenmesine uyguladıkları zaman, üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki çelişkiyi görmüşlerdir. Sömürücü sınıf ile sömürülen sınıf arasındaki ve ekonomik altyapı ile onun üst yapısı (siyaset ve ideoloji gibi) arasındaki çelişkiyi farketmişler ve bu çelişkilerin farklı sınıflı toplumlarda, kaçınılmaz olarak, farklı toplumsal devrimlere neden olduğunu anlamışlardır.

Marx, bu yasayı, kapitalist toplumun ekonomik yapısının incelenmesine uyguladığı zaman, bu toplumun temel çelişkinin, üretimin toplumsal niteliği ile mülkiyetin özel niteliği arasında olduğunu görmüştür. Bu durum, özel işletmelerdeki üretimin örgütlü niteliği ile bütünüyle toplumdaki üretimin anarşik niteliği arasındaki çelişkide kendini göstermiştir. Bu çelişkinin sınıfsal görünüşü, burjuvazi ile proletarya arasındaki çelişkidir.

Şeyler alanının genişliği ile bunların gelişmelerinin sınırlı olması nedeniyle, bir durumda evrensel (ve genel) olan, diğer bir durumda özgül hale gelebilir. Öte yandan, bir durumda özgül olan, bir başka durumda evrensel olabilir. Kapitalist sistemde, üretimin toplumsallaşması ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişki, kapitalizmin [sayfa 49] varolduğu ve geliştiği her ülkede ortak olan bir şeydir; kapitalizmi ilgilendirdiği kadarıyla bu, çelişkinin evrenselliğini oluşturur. Gene de, kapitalizmdeki bu çelişki, genellikle sınıflı toplumun gelişmesinde belli bir tarihsel aşamaya özgüdür. Sınıflı bir toplumda üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki çelişki yönünden, bu, çelişkinin özgüllüğünü oluşturur. Kapitalist bir toplumda, her çelişkinin özgüllüğünü tahlillerle ortaya çıkarmakla birlikte, Marx, sınıflı toplumda üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin evrenselliği üzerinde daha derinlemesine ve genişlemesine durmuştur.

Özgül evrensele bağlı olduğundan, yalnızca çelişkinin özgüllüğü değil, çelişkinin evrenselliği de her şeyin içinde vardır ve dolayısıyla evrensellik de özgüllüğün içinde vardır. Böylece belli bir nesneyi incelerken, bu iki görünüşü ve iç bağlantılarını bulmaya, nesnedeki evrenselliği ve özgüllüğü, ikisini de, iç bağlantılarıyla ortaya çıkarmaya ve bu nesnenin, diğer nesnelere ile bağıntılarını anlamaya çalışmalıyız. Stalin, *Leninizmin İlkeleri* adlı yapıtında, leninizmin tarihsel köklerini açıklarken, leninizmin doğduğu uluslararası durumu, kapitalizmde, emperyalizm koşulları altında en uç noktaya ulaşmış çeşitli çelişkilerle birlikte tahlil etmiş ve bu çelişkilerin, sosyalist dönüşümü nasıl kaçınılmaz hale getirdiğini, kapitalizmin çökmesi için uygun koşulları nasıl yarattığını incelemiştir. Bütün bunların yanı sıra, Rusya'nın, leninizmin anayurdu oluşunun nedenlerini, çarlık Rusyasının emperyalizmin bütün çelişkilerini nasıl temsil ettiğini ve Rus emekçilerinin öncü rolünü de ayrı ayrı tahlil etmiştir. Stalin, bu yolla, emperyalizmde çelişkilerin genelliğini tahlil etmiş, leninizmin, emperyalizm döneminin marksizmi olduğunu göstermiş ve genel emperyalizm çelişkisi içinde çarlık Rusyası emperyalizminin özgüllüğünü tahlil etmiş; Rusya'nın, proleter devriminin teori ve taktiğinin yurdu olmasının nedenini göstermiş, ve böyle bir özgüllükte ^[sayfa 50] çelişkinin evrenselliğinin nasıl olup da bulunduğunu açıklamıştır. Stalin'in yaptığı bu çeşit bir tahlil, çelişkinin özgüllüğü ve evrenselliği ile iç bağlarını anlamamıza yardım eder.

Diyalektiğin nesnel olayların incelenmesine uygulanması sorununa gelince, Marx ve Engels, ve gene Lenin ve Stalin, daima öznel yanılgılardan kaçınmayı ve fiili nesnel hareketlerdeki somut koşullardan bu olaylardaki somut çelişkileri bulmayı, çelişkilerin her yönünün somut rolünü ve çelişkiler arasındaki somut iç bağlantıları araştırmayı salık vermişlerdir. Dogmacılarımız, incelemelerinde bu yolu tutmadıkları için tamamen haksızdırlar. Dogmacılarımızın başarısızlığı bizim için bir ders olmalı ve nitelermelerimizde böyle bir tutum takınmalıyız, bunun başka çıkar yolu yoktur.

Çelişkinin evrenselliği ile çelişkinin özgüllüğü arasındaki ilişki, çelişkinin ortak niteliği ile tek ve ayrı niteliği arasındaki ilişkinin ayrıdır. İlki ile (çelişkinin evrenselliği ve özgüllüğü), çelişkinin, baştan sona kadar bütün süreçlerde var olduğunu ve devam ettiğini, çelişkilerin hareketler, şeyler, süreçler ve düşünceler olduğunu söylemiş

oluyoruz. Bu, her zaman ve her ülke için geçerli olan ve hiç bir istisnası olmayan evrensel bir ilkedir. Yani ortak nitelik, ya da mutlaklıktır. Ama bu ortak nitelik, her tek ve ayrı nitelikte vardır: tek ve ayrı nitelik olmaksızın, ortak nitelik olamaz. Bütün tek ve ayrı nitelikler kaldırılrsa, ortada artık nitelik diye bir şey kalmaz. Her çelişki özgül olduğu için tek ve ayrı nitelikler ortaya çıkmıştır. Bütün tek ve ayrı nitelikler koşula bağlı ve geçicidir, yani bağıntılıdır (görelidir).

Bu ortak nitelik, tek ve ayrı nitelik, mutlaklık ve bağıntılılık ilkesi, şeylerdeki çatışma sorununun özüdür. Bunu anlamamak, diyalektiği anlamamak demektir. [sayfa 51]

IV. BAŞ ÇELİŞKİ VE BİR ÇELİŞKİNİN ANA YÖNÜ

Çelişkinin özgülüğü sorunuyla ilgili olarak tahlil edilmesi gereken iki nokta daha vardır: baş çelişki ve bir çelişkinin ana yönü.

Karmaşık bir şeyin gelişme sürecinde birçok çelişki vardır; bunlardan birinin varlığı ya da gelişmesi, öteki çelişkilerin varlığını ve gelişmesini belirler ya da bunlar üzerinde etkili olur ki, işte bu, baş çelişkidir.

Örneğin kapitalist bir toplumda çelişkideki iki karşıt güç, proletarya ve burjuvazi, baş çelişkiyi oluşturur. Öteki çelişkiler, örneğin feodal sınıf kalıntıları ile burjuvazi, köy küçük-burjuvazisi ile burjuvazi, proletarya ile köy küçük-burjuvazisi, tekelci olmayan kapitalistler ile tekelci kapitalistler, burjuva demokrasisi ile burjuva faşizmi arasındaki, kapitalist ülkeler arasındaki ve emperyalizm ile sömürgeler arasındaki çelişki, bu baş çelişkiyle belirlenir ya da onun etkisi altındadır.

Çin gibi yarı-sömürge ülkelerde, baş çelişki ile öteki çelişkiler arasındaki ilişki, karmaşık bir durum gösterir.

Emperyalizm böyle bir ülkeye savaş açtığı zaman, bir avuç hain dışındaki bütün sınıflar, emperyalizme karşı ulusal bir savaş vermek için, geçici bir süre birleşirler. Bu gibi zamanlarda emperyalizm ile bu ülke arasındaki çelişki, baş çelişki olur ve ülkedeki çeşitli sınıflar arasındaki çelişkiler (feodal sistem ile büyük halk kitleleri arasındaki baş çelişki de dahil) geçici olarak ikincil duruma düşer. Çin'de, 1840 Afyon Savaşı,^[37] 1894 Çin-Japon Savaşı,^[38] 1900

Yi Ho Tuan [sayfa 52] Savaşı ve bugün Çin-Japon Savaşında durum budur.

Ama başka bir durumda, çelişkiler konum değiştirir. Emperyalizm, sömürsünü sürdürmek için, savaş baskısını tam uygulamayıp, işine geldiği ölçüde nispeten yumuşak siyasal, ekonomik ve kültürel önlemleri benimserse, bu yan-sömürge ülkelerdeki egemen sınıflar, emperyalizm ile anlaşarak, büyük halk kitlelerini birlikte sömürmek üzere bir ittifak kurarlar. Bu gibi zamanlarda, genellikle, halk kitleleri, emperyalizm ile feodal sınıfın kurduğu ittifaka karşı başkaldırarak iç savaşa girer. Emperyalistler ise doğrudan doğruya harekete geçmeksizin, halkın sömürülmesi ve ezilmesi için, bu ülkelerin gericilerine dolaylı yardım yollarını benimserler. Böylece iç çelişki, iyice şiddetlenir. Çin'deki, 1911 Devrim Savaşı, 1924-1927 Devrim Savaşı ve 1927'den beri süren Tarımsal Devrim Savaşında durum budur. Yan-sömürge ülkelerdeki çeşitli gerici egemen topluluklar arasındaki iç savaşlar da (Çin'deki savaş ağaları arasındaki savaşlar gibi) aynı kategoriye girer.

Devrimci bir iç savaş, emperyalizm ile ortaklarını –içteki gericileri– tehdit eder bir duruma geldi mi, emperyalizm, egemenliğini sürdürmek için yukarda söylenilenden başka yolları da benimsemekten çekinmez. Ya devrimci cepheyi içerden bölmeye çalışır, ya da içteki gericileri yardım için silahlı kuvvetler gönderir. Böyle zamanlarda, yabancı [olan] emperyalizm ile yerli [olan] gericilik, açıkça, bir kutupta; büyük halk kitlesi öteki kutupta toplanır ve böylece öteki çelişkilerin gelişmesini belirleyen ya da etkileyen baş çelişki meydana gelmiş olur. Ekim Devriminden sonra Rus gericilerine karşı çeşitli kapitalist ülkelerce sağlanan yardım, silahlı müdahalenin bir örneğidir. Çan Kay-şek'in [sayfa 53] 1927'deki ihane-

[37] 18. yüzyılın sonundan beri, İngilizler, Çin'e büyük miktarda afyon gönderiyorlardı. Böylece hem Çin halkı afyonlanıyor, hem de Çin'in gümüş madenleri soyuluyordu. 1840'ta Çin ile olan ticaretini güvenlik altına almak bahanesiyle İngiltere silahlı bir saldırıya girişti. Çin askerleri ve halkı, istilacılara kahramanca karşı koyduğu halde, 1842'de Çing hanedanı, saldırgan İngilizlerle Nankin'de bir sözleşme imzaladı. Bu sözleşme gereğince Hong Kong İngiliz egemenliğine bırakıldığı gibi, bütün büyük kentlerin kapıları İngiliz mallarına açılıyor, gümrük resimleri azaltılıyordu.

[38] 1894 Çin-Japon Savaşı, Kore ve Çin'i istila amacı ile Japon emperyalistleri çıkartmışlardı. Çin askerleri ile bazı yurtsever generaller kahramanca savaşılarsa da, Çing hanedanının kokuşmuşluğu yüzünden gerekli savaş hazırlıkları yapılamadı ve Çin bu savaştan yenik çıktı. 1895'te, Çing hükümeti, Japonlar ile utanç verici Şimonoseki antlaşmasını imzaladı.

ti ise, devrimci cephenin parçalanmasına örnektir.

Ama ne olursa olsun, kuşkusuz, bir gelişme sürecinin her aşamasında, baş rolü oynayan bir tek baş çelişki vardır.

Bundan dolayı, bir süreçte birkaç çelişki varsa, bunlardan yalnızca bir tanesi baş ve belirleyici rolü oynar, geri kalanı, ikincildir ve ikinci derecede bir yer tutar. Birden fazla çelişkinin bulunduğu bir karmaşık süreç incelenirken, baş çelişkinin meydana çıkarılması için elimizden gelen çabayı esirgememeliyiz. Bu baş çelişki, bir kere kavranıldı mı, sorunlar kolaylıkla çözülebilir. Kapitalist toplumu inceleyen Marks'ın bize öğrettiği yöntem, işte budur. Lenin ile Stalin, emperyalizm ile kapitalizmin genel bunalımını ve Sovyet ekonomisini incelerken de, bu yöntemi kullandılar. Binlerce bilgin ve eylem adamı, bu yöntemi anlamıyorlar ve sonuçta, sanki, sisl bir denizde kaybolmanın şaşkınlığı içinde sorunun candamarını keşfedemiyorlar ve onun çelişkilerini çözümlenmenin bir yolunu bulamıyorlar.

Yukarda da denildiği gibi, bir süreçteki çelişkilerin hepsini birbirine eşitmiş gibi ele alamayız; baş ve ikincil çelişkileri birbirinden ayırmamız ve baş çelişkiye özel bir önem vermemiz gerekir. Ne var ki, baş olsun, ikincil olsun, bir çelişkideki iki çelişik yönü eşit olarak ele alabilir miyiz? Hayır, alamayız. Her çelişkide, çelişik yönlerin gelişmesi, aynı değildir. Bazan bir denge varmış gibi gelir ama, bu, daima geçici ve bağıntılı bir duyumdur. Asıl olan kararsızlık, eşitsizliktir. İki çelişik yönden birisi ana, öteki ikincildir. Çelişkide baş rolü oynayan, ana yöndür. Bir şeyin niteliğini, çelişkinin ege-men duruma geçen ana yönü belirler.

Ama bu durum da durağan değildir. Bir çelişkinin ana ve ikincil yönleri, birbirine dönüşür ve o şeyin niteliği de buna bağlı olarak değişir. Belirli bir süreçte ya da bir çelişkinin gelişmesindeki belirli bir aşamada, ana yön A ve ikincil yön B iken, gelişmenin başka bir aşamasında ya da [sayfa 54] gelişmenin başka bir sürecinde bu roller değişebilir. Bu, bir şeyin gelişmesi sırasında, birbirlerine karşı savaşım veren iki yönün güçlerindeki azalmaya ya da artmaya bağlıdır.

Çoğu zaman “eskinin yerini yeninin aldığı” söyleriz. Eskinin yerini yeninin alması, evrenin genel, sürekli ve değişmez bir yasadır. Bir şey, kendisini, niteliğine, içinde bulunduğu koşullara uygun olarak ve çeşitli sıçramalarla başka bir şeye dönüştürür. Bu,

eskinin yerine yeninin geçmesi sürecidir. Her şey, yeni yönü ile eski yönü arasında bir çelişki içerir. Bu çelişkiler, bir dizi karmaşık savaşım oluştururlar. Bu savaşımın sonucu olarak yeni yön büyür, yükselir ve egemen duruma gelir. Buna karşılık, eski yön küçülür ve yavaş yavaş yok olmaya yüztutar. Yeni yön, eski yön üzerinde egemen duruma gelince, eski şeyin niteliği yerine, yeni şeyin niteliği geçer. Böylece bir şeyin niteliği, egemen duruma geçen çelişkinin ana yönü tarafından belirlenir. Çelişkinin egemen duruma geçen ana yönü, bir değişikliğe uğrar, o şeyin niteliği de buna bağlı olarak değişir.

Kapitalist toplumda, kapitalizm, eski feodal toplum dönemindeki bağımlı durumunu egemen duruma getirdi ve buna uygun olarak toplum yapısı da feodal tarzdan kapitalist tarza dönüşmüş oldu. Yeni, kapitalist toplum döneminde, başlangıçta egemen olan feodal güçler bağımlı duruma düşerler ve yavaş yavaş kaybolmaya yüztutarlar. Örneğin, İngiltere ile Fransa'da durum böyledir. Üretici güçlerin gelişmesiyle, burjuvazi ilerici bir rol oynayan yeni bir sınıf olmaktan çıktı ve gerici bir rol oynayan eski bir sınıf oldu. Bu durum, burjuvazinin, proletarya tarafından yenilmesine ve özel olarak sahip olduğu üretim araçlarından ve iktidardan yoksun bırakılarak yavaş yavaş sönmeye mahkûm olmasına kadar sürecektir. Burjuvaziden sayıca daha fazla olan ve burjuvazi ile aynı zamanda çoğalan, ama onun egemenliği altında olan proletarya, yeni bir güçtür. Yavaş [sayfa 55] yavaş güçlenerek bağımsız ve tarihte öncü bir rol oynayan bir sınıf olur ve sonunda, burjuvaziye bağımlı durumdan siyasal iktidara sahip çıkan bir sınıf durumuna gelir. Böyle bir zamanda toplumun yapısı, eski kapitalist toplumdaki, yeni, sosyalist topluma dönüşmüş olur. Bu, Sovyetler Birliği'nin geçtiği ve bütün toplumların kaçınılmaz olarak geçecekleri bir yoldur.

Örneğin, Çin'i alalım. Çin'i bir yarı-sömürge yapan çelişkide, Çin, bağımsız bir ülkeden yarı-sömürge bir ülke haline gelirken, emperyalizm, başlıca yeri işgal eder ve Çin halkını ezer. Ama bu durum, kaçınılmaz olarak değişecek; iki taraf arasındaki savaşta, proletaryanın önderliği altında gelişen Çin halkının gücü, Çin'i kesenkes yarı-sömürge durumundan bağımsız bir ülke durumuna getirecektir. Emperyalizm ülkeden sökülüp atılacak, eski Çin, kaçınılmaz olarak yeni Çin'e dönüşecektir.

Eski Çin'in yeni Çin'e dönüşmesi, Çin'in eski feodal güçleri

ile yeni Çin halkının güçleri arasındaki durumda da bir değişikliği gerektirir. Eski feodal mülk sahipleri yönetici iken, yönetilenler olacaklar; proletaryanın önderliğinde, halk, yönetilen olmaktan çıkıp, yönetici olacaktır. Aynı zamanda, Çin toplumunun yapısı da değişecek, eski yarı-sömürge ve yarı-feodal toplum, yeni ve demokratik bir toplum olacaktır.

Bu gibi karşılıklı dönüşümlere tarihimizde de raslanır. Çin'i üçyüz yıla yakın yöneten Mançu hanedanı 1911 Devrimi ile devrilmiş, Sun Yat-sen'in önderliğindeki Devrimci Birlik bir zaman için başarı kazanmıştır. 1924-1927 Devrim Savaşında, Komünist-Kuomintang güçbirliğini temsil eden ve aslında zayıf olan güneydeki devrimci güçler güçlenmiş, Kuzey Harekâtında zafer kazanmış ve buna karşılık kuzeyde bir zamanların güçlü savaş ağaları devrilmiştir. 1927'de örgütlü devrimci halk güçleri, gerici Kuomintang güçlerinin saldırılarıyla zayıf düşmüşse de, safları arasındaki ^[sayfa 56] oportünizmi eleyerek yavaş yavaş yeniden güçlenmiştir. Devrimci önderliği altındaki üslerde eskiden yönetilen köylüler yönetici olmuş, toprak ağaları ise tam ters bir dönüşüme uğramışlardır. Dünyada, daima bu biçimde, eskinin yerine yenisi geçer, eski elenir, yeni onun yerini alır; ya da eski devrilir, yeni yükselir.

Devrimci savaşımında bazı zamanlar, zorluklar elverişli koşullardan baskın çıkar ve bu zorluklar çelişkinin ana yönünü, elverişli koşullar ikincil yönünü oluşturur. Ne var ki, güçlükler, devrimcilerin çabasıyla yavaş yavaş yenilir, elverişli yeni bir durum yaratılır ve zor durum, yerini, elverişli duruma bırakır. Çin'de, 1927 Devriminin başansızlığa uğramasından sonra ve Çin Kızıl Ordusunun Uzun Yürüyüşü sırasında, durum böyle idi. Şimdiki Çin-Japon Savaşında, Çin, gene zor bir durumdadır; ama biz, bu durumu değiştirebiliriz ve hem Çin'deki ve hem de Japonya'daki durumda köklü bir değişiklik yaratabiliriz. Devrimciler hata yaptıkları takdirde, tersine, elverişli koşullar, güçlüklerle dönüşebilir. 1924-1927 Devriminin zaferi bir yenilgiye dönüşmüştür. 1927'den sonra güneyde genişleyen devrimci üslerin hepsi, 1934'te yenilgiye uğramıştır.

Bilgisizlikten bilgiye geçişimiz sırasındaki çalışma ve incelemelerimizdeki çelişkiler de böyledir. Marksizmi incelemeye başladığımız sırada, bilgisizliğimiz ya da marksizm üzerine olan derme-çatma bilgimiz, marksist bilgi ile çelişki halindedir. Yoğun bir çalışma sonunda bilgisizlik bilgilliliğe, derme-çatma bilgi tam bilgiye ve mark-

sizmin körükörüne uygulanması, bilerek uygulanmaya dönüştürülebilir.

Bazıları, belli çelişkilerde durumun böyle olmadığını sanmaktadırlar. Örneğin üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki çelişkide, üretici güçler, ana yöndür; teori ile pratik arasındaki çelişkide, pratik, ana yöndür; ekonomik altyapı ile bunun üstyapısı arasındaki çelişkide, ekonomik ^[sayfa 57] altyapı, ana yöndür ve bunların karşılıklı durumlarında bir değişme yoktur, deniyor. Bu, diyalektik materyalizmin değil, mekanik materyalizmin görüşüdür. Üretici güçlerin, pratiğin, ekonomik altyapının genellikle ana ve belirleyici rolde belirledikleri doğrudur. Bunu yadsıyan, materyalist değildir. Ama belirli koşullar altında, üretim ilişkileri, teori ve üstyapı gibi yönler, kendilerini, baş ve belirleyici rolde ortaya koyabilirler. Bunu da kabul etmek gerekir. Üretim ilişkileri değişmeksizin üretici güçler gelişemiyorsa, üretim ilişkilerindeki değişme, baş ve belirleyici bir rol oynar. Lenin'in, "*Devrimci teori olmadan, devrimci hareket olmaz.*" sözlerini söylediği sırada, devrimci teorinin yaratılması ve savunulması, baş ve belirleyici bir rol oynuyordu. Herhangi bir iş yapılacağı zaman, bu işin yapılması ile ilgili buyruklar, yöntemler, plan ya da ilkeler yoksa, ana ve belirleyici etken, buyruk, yöntem, plan ya da ilkedir. Üstyapının (siyaset, kültür vb.) ekonomik altyapının gelişmesine engel olduğu zamanlarda, siyasal ve kültürel reformlar baş ve belirleyici rol oynarlar. Bunu söylemekle materyalizme tersi mi düşünüyoruz? Hayır. Çünkü, bütün olarak tarihin gelişmesinde maddi şeylerin manevi şeyleri, toplumsal varlığın toplumsal bilinci belirlediğini kabul etmekle, aynı zamanda, manevi şeylerin ve toplumsal bilincin toplumsal varlık üzerindeki, üstyapının ekonomik altyapı üzerindeki etkilerini de kabul ediyoruz ve kabul etmek zorundayız. Bu, materyalizme ters düşmek değil, mekanik materyalizmden kaçınmak, diyalektik materyalizme sıkı sıkıya sarılmaktır.

Çelişkinin özgülüğü sorununu incelerken, bu iki yönü –bir süreçteki baş çelişki ile ikincil çelişkileri ve bir çelişkinin ana ve ikincil yönlerini– incelemeseydik, yani çelişkinin bu iki yönünün ayrıncı özelliğini ayrı ayrı ele almasaydık, soyut bir inceleme içinde sıkışır kalır, bir çelişkinin yönlerini somut olarak anlayamaz ve sonuçta onu ^[sayfa 58] çözmek için doğru yöntemi bulamazdık. Çelişkinin bu iki yönünün ayrıncı özelliği ya da özgülüğü, çelişik güçlerin

tekdüze olmadığını gösterir. Dünyada hiç bir şey dümdüz gelişmez. Bu yüzden düz gelişme ya da denge teorisine karşı çıkmamız gerekir. Aynı zamanda, bir çelişkinin somut koşullarıyla, bir çelişik süreci içinde ana ve ikincil yönlerin değişmesi, yeninin eski şeyler yerine geçme gücünü gösterir. Çelişkide tekdüze olmayış koşullarının incelenmesi, baş çelişki ile ikincil çelişkilerin incelenmesi, bir çelişkinin ana ve ikincil yönlerinin incelenmesi, devrimci bir partinin, siyasal, askeri, stratejik ve taktik buyruklarını belirlemede önemli yöntemlerden birini oluşturur.

V. BİR ÇELİŞKİNİN YÖNLERİNİN ÖZDEŞLİĞİ VE SAVAŞIMI

Çelişkinin evrenselliği ve özgüllüğü sorununu kavradıktan sonra, şimdi de, bir çelişkinin yönlerinin özdeşliği (*identity*) ve savaşımı sorununun incelenmesine gelmiş bulunuyoruz.

Özdeşlik, birlik, uygunluk, iç uygunluk, iççe geçme, karşılıklı bağlılık (var olabilme için karşılıklı bağlılık), içten bağlılık ya da işbirliği. Bu çeşitli terimlerin hepsi aynı anlama gelir, ve şu iki noktaya dayanır: önce, bir şeyin gelişme sürecindeki her çelişkinin iki yönünün herbiri, varlığını öteki yönde bulur ve her iki yön aynı varlıkta birlikte bulunur. Sonra, çelişik iki yönün herbiri, belirli koşullar altında birbirlerine dönüşmeye eğilimlidir. Özdeşlik terimi ile, işte bunu demek istiyoruz.

Lenin diyor ki:

“Diyalektik, karşıtların nasıl özdeş olabileceğini; özdeş duruma gelebileceğini (değişip özdeş duruma gelebileceğini); hangi koşullar altında birbirlerine dönüşüp özdeş olabileceğini; insan aklının, bu karşıtlara, niçin ölü, katı şeyler olarak bakmayıp, bunları, yaşayan, koşullara bağlı, değişebilir ^[sayfa 59] ve birbirlerine dönüşebilir şeyler olarak görmesi gerektiğini anlatan teoridir.”^[39]

Lenin’in bu paragrafının anlamı nedir?

Her süreçteki çelişik yönler, birbirini dışalar, birbiriyile savaşır ve birbirine karşıdır. Bu çelişik yönler, istisnasız, dünyadaki bütün

^[39] Hegel’in *Mantık Bilimi*, Kitap I, Bölüm I’de, Lenin’in “Belirleyiciler (nitelik)” üzerine notlarından. *Collected Works*, Moscow 1958, Vol. XXXVII, s. 97-98.

şeylerin gelişme sürecinde (insan düşüncesi de dahil) bulunur. Yalın bir süreçte yalnız bir çift karşıt vardır: oysa karmaşık bir süreçte bir çiftten çok daha fazladır. Bu karşıt çiftler de ayrıca birbiriyle çelişiktir. Dış dünyadaki her şey ve insan düşüncesi, böylece biçimlenmiş ve harekete geçmiştir.

Böyle ise, özdeşlik ya da birlik diye bir şey yoktur. Olmayan şeylerin sözünü nasıl ederiz?

Bunun nedeni: çelişik bir yön, tek başına bulunamaz. Kendisine karşıt yön almazsa, bir yön, varlık koşulunu yitirir. İnsan aklında çelişik şeylerin ya da kavramların yalnız bir yönü tek başına var olabilir mi? Yaşam olmaksızın ölüm olmaz; ölümsüz de yaşam olmaz. “Üst” olmadan “alt” olmaz, “alt” olmadan “üst” olmaz. Talih-sizlik olmazsa, talihlilik olur mu? Talihlilik olmazsa, talih-sizlik olur mu? Kolaylık olmaksızın zorluk olmaz; zorluk olmaksızın kolaylık olmaz. Ağa olmazsa yarıcı olmaz; yarıcı olmazsa ağa olmaz. Burjuvazisiz proletarya olmaz; proletaryasız burjuvazi olmaz. Ulusların emperyalistler tarafından sömürülmesi olmasa, sömürge ve yarı-sömürgeler olmaz; sömürgeler ve yarı-sömürgeler olmasa, ulusların emperyalistler tarafından sömürülmesi olmaz. Bütün karşıt öğeler böyledir: belirli koşullar nedeniyle, bunlar, bir yandan birbirlerine karşıt, öte yandan birbirlerine bağlı, içiçe ve içten bağlıdır. İşte buna özdeşlik diyoruz. Bütün çelişik yönler, belirli koşullar nedeniyle, özdeş değil diye nitelendirilir ve bunların çelişik olduğu söylenir. Ama bunlar, aynı zamanda, özdeşlikleriyle de [sayfa 60] nitelendirilir ve birbirlerine bağlıdırlar. Lenin, diyalektiğin, “karşıtların nasıl olup da özdeş olduğunu ve olabileceğini” incelediğini söylediği zaman, bu duruma işaret ediyor. Nasıl özdeş olabilirler? Birbirlerinin karşılıklı var oluş koşulları oldukları için. Bu, özdeşliğin ilk anlamıdır.

Yalnızca çelişik yönlerin karşılıklı olarak birbirlerinin varlıklarını devam ettirdiklerini, yani aralarında özdeşlik olduğunu ve bu özdeşlik nedeniyle aynı varlıkta yanyana bulunabileceklerini söylemek yeter mi? Hayır, yetmez. İki karşıt yanın varlıklarının devamı için birbirlerine bağlı oluşları ile iş bitmez; asıl önemlisi, bu şeylerin birbirlerine dönüşmeleridir. Yani bir şeydeki iki çelişik yönün herbiri, belirli koşullar nedeniyle, kendi karşıtına dönüşmek eğilimi taşır. Bu, çelişkinin özdeşliğinin ikinci anlamıdır.

Öyleyse burada da, özdeşlik niçin vardır, sorusu sorulabilir.

Gördüğümüz gibi, bir zamanların yönetilen proletaryası, devrim yoluyla, yönetilmekten kurtuluyor; daha önce yönetici durumundaki burjuvazi ise bu durumunu yitiriyor ve karşıtların başlangıçtaki yerini alıyor. Şunu sormak isterim: belirli koşullar altında, karşıtlar arasında bir bağ, bir özdeşlik olmasa, böyle bir değişiklik nasıl olabilir?

Yeni Çin tarihinin belirli bir döneminde olumlu bir rol oynayan Kuomintang, sınıfsal niteliği gereği ve emperyalizmin kışkırtmasıyla (koşullar bunlardı) 1927'den sonra karşı-devrimci bir parti olduysa da, Çin ile Japonya arasındaki ulusal çelişkilerin şiddetlenmesiyle ve Komünist Partinin ulusal birlik cephesi siyaseti gütmesiyle (koşullar bunlardı) Japonlara karşı koymak konusunda bizimle anlaşmak zorunda kaldı. Çelişik şeyler birbirlerine dönüşür ve aralarında belirli bir özdeşlik vardır.

Yürüttüğümüz tarımsal devrim ile, toprak ağaları sınıfı topraksız, ve buna karşılık, topraksız köylüler küçük toprak sahibi oluyor. Varlık ve yokluk, kazanç ve kayıp belirli koşullar nedeniyle birbirlerine bir iç bağla bağlıdır, iki ^[sayfa 61] yanda bir özdeşlik vardır. Sosyalizm koşullarında, köylünün özel mülkiyet sistemi, sosyalist tarımın kamu mülkiyetine dönüşecektir. Bu, Sovyetler Birliği'nde böyle olduğu gibi, bütün dünyada da böyle olacaktır. Özel mülkiyet ile kamu mülkiyeti arasında, felsefenin özdeşlik, ya da birbirine dönüşüm, ya da içiçe geçme dediği bir köprü vardır.

Proletarya ya da halk diktatörlüğünü sağlamlaştırmak, aslında, bu diktatörlüğü kaldırmak ve bütün sistemlerin giderileceği daha yüksek bir aşamaya ulaşmak için gerekli koşulları hazırlamaktır. Komünist Partisini kurmak ve geliştirmek, Komünist Partisini de, öteki bütün partileri de ortadan kaldırmak için gerekli koşulları hazırlamaktır. Komünist Partisinin liderliği altında devrimci bir ordu kurmak ve devrimci bir savaşı sürdürmek, gene, aslında, savaşın büsbütün ortadan kaldırılması için gerekli koşulları hazırlamaktır. Bu karşıtlar, aynı zamanda birbirlerinin tamamlayıcısıdır.

Herkesin bildiği gibi savaş ve barış, birbirlerine dönüşür. Savaş barışa dönüşür; örneğin Birinci Dünya Savaşı, savaş sonrası barışına dönüşmüştür. Çin'deki iç savaş da sona ermiş, iç barış kurulmuştur. Barış savaşa dönüşür: örneğin 1927 Komünist-Kuomintang güçbirliği savaşa dönüşmüştür, ve dünyadaki bugünkü barış durumu belki de ikinci bir dünya savaşına dönüşecektir. Niçin? Çünkü sınıflı bir toplumda savaş ve barış gibi çelişik şeyler, belirli

koşullar altında, özdeşlik halindedir.

Bütün çelişik şeyler birbirlerine içten bağlıdır ve bunlar, belirli koşullar altında, bir varlıkta, yalnızca birarada bulunmazlar, aynı zamanda, belirli koşullar altında birbirlerine dönüşürler. İşte, çelişkilerin özdeşliğinin tam anlamı budur. Lenin'in, "özdeş duruma gelebileceği (değişip özdeş duruma gelebileceği); hangi koşullar altında birbirlerine dönüşüp özdeş olabileceği..." sözleri tam bu anlamda söylenmiştir.

İnsan aklının, "bu karşıtları, niçin ölü, katı şeyler olarak [sayfa 62] değil, bunları yaşayan, koşullara bağlı, değişebilir ve birbirine dönüşebilir şeyler olarak görmesi gerekir"? Nesnel şeyler böyledir de ondan. Nesnel şeylerdeki çelişik yönlerin birliği ya da özdeşliği ölü ve katı olmayıp, yaşayan, koşullara bağlı, değişebilir, geçici, bağımlı bir durumdur. Bütün çelişik yönler, belirli koşullar altında karşıtlarına dönüşürler. İnsan düşüncesinde yansıyan bu durum, marksizmin materyalist diyalektik dünya görüşüdür. Yalnızca geçmişteki ve bugünkü gerici egemen sınıflarla bunların hizmetindeki metafizikçiler, karşıtları birbirlerine dönüşebilen, yaşayan, koşullara bağlı, değişebilir şeyler olarak görmeyip, ölü, katı şeyler olarak görürler ve halkı kandırarak egemenliklerini sürdürebilmek için bu yanlış görüşü yaymaya çalışırlar. Bizim ödevimiz, bu gibi yanlış, gerici ve metafizik düşünceleri açıklamak ve şeylerdeki diyalektiği yaymak, dönüşümlerini hızlandırmak ve devrimin amacına ulaşmaktır.

Çelişkilerin belirli koşullar altında özdeş duruma geldiklerini söylerken hem gerçek ve somut çelişkilere, hem de çelişik yönlerin birbirlerine gerçek ve somut olarak dönüşümlerine işaret etmiş oluyoruz. Mitolojideki sayısız dönüşümler; örneğin, *Şan Hai Çing*'de,^[40] Kua Fu'nun güneşle yarışması; *Huai Nan Çu*'da,^[41] Yi'nin dokuz güneşi okla vurması; *Şi Yu Çi*'de^[42] maymun-tanrının yetmişiki kılığa girmesi; *Liao Çain'in Garip Serüvenleri*'nde,^[43] cin

^[40] *Şan Hai Çing* ("Dağlar ve Denizler Kitabı"). Bu kitaptaki masallardan birinde, kahraman Kua Fu, güneşin peşine düşer ve onu yakalar, ama susuzluktan can verir ve yanındaki askerler, Teng ormanındaki ağaçlar haline gelirler.

^[41] Yi, eski Çin'de okçuluğu ile ün yapmış bir kahraman. MÖ 2. yüzyıldaki bir efsaneye göre, İmparator Yao zamanında gökte on güneş vardı. Bu güneşlerin bitkileri yakıp kavurması üzerine, İmparator Yao, Yi'ye bunları oku ile vurmasını buyurdu. Okçu bu güneşlerden dokuz tanesini vurup indirdi.

ve perilerin insan oluvmeleri gibi –karşıtların birbirine dönüşümleri– [sayfa 63] insanlar arasındaki karmaşık ve gerçek karşıtların birbirlerine dönüşümleri örnek alınarak uydurulmuş, çocuksu, hayali, düzmece dönüşümlerdir ve somut karşıtlarda görülen somut dönüşümler değildir. Marx, “*Her mitoloji, doğa güçleri üzerinde hayal alanında ve hayal aracılığıyla egemenlik kurar ve o güçlere biçim verir. Onun için doğa güçleri gerçekten egemenlik altına alınınca, mitoloji de ortadan kaybolur.*”^[44] diyor. İnsanların doğa güçlerini hayali olarak fethettikleri mitoloji ve çocuk masallarındaki sonsuz değişim anlatımları, herkesin hoşuna gittiği gibi, mitolojinin iyisi, Marks’ın dediği gibi, “bitmeyen bir çekiciliğe, sevimliliğe” sahiptir. Böyle de olsa, mitoloji, somut çelişkilere dayanmaz ve bu nedenle de gerçeği bilimsel olarak yansıtmaz. Kısacası, mitoloji ile çocuk masallarındaki çelişkiyi oluşturan yönlerin, somut değil, ancak hayali bir özdeşliği vardır. Marksist diyalektik, gerçeğin dönüşümündeki özdeşliği, bilimsel olarak yansıtır.

Niçin yalnız yumurta civcive dönüşür de taş dönüşmez? Niçin savaş ile barış arasında özdeşlik vardır da savaş ile taş arasında yoktur? Niçin insandan yalnız insan doğar da başka bir şey doğmaz? Karşıtların özdeşliği, yalnız bazı gerekli koşullar altında vardır da ondan. Bu belirli ve gerekli koşullar olmaksızın özdeşlik olmaz.

Niçin Rusya’da 1917 Şubat burjuva-demokratik devrimi aynı yılın Ekim proleter-sosyalist devrimi ile doğrudan ilintilidir de, Fransa’da burjuva devrimi bir sosyalist devrimle doğrudan ilintili değildir ve 1871 Paris Komünü^[45] başarısızlıkla [sayfa 64] sonuçlanmıştır? Öte

^[42] *Şi Yu Ci* (“Batıya Göç”). 16. yüzyıla ait roman. Romanın kahramanı maymun-tannı Sun Vu-kung, istediği anda, kuş, ağaç, taş gibi yetmişiki kılığa girebilir.

^[43] Pu Sung-ling’in 17. yüzyılda yazdığı *Liao Çain’in Garip Serüvenleri*, 431 tane cin ve peri masalını içeriyor.

^[44] Karl Marx, *Ekonomi Politikinin Eleştirisine Katkı*, “Giriş”, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 280.

^[45] Paris Komünü, dünya tarihinde ilk kez devlet iktidarını temsil eden proleter bir örgüttür. 18 Mart 1871’de Fransız proletaryası ayaklanarak Paris’te iktidarı ele geçirmiştir. Proletaryanın öncülüğü ile Paris Komünü, 28 Martta seçimle kurulmuştur. Bu, proletaryanın, burjuva devlet çarkını yıkmak için giriştiği ilk devrimci kalkışmadır ve tarihte ilk kez, devrilen burjuva devlet iktidarı yerine proleter bir iktidarı geçmesidir. O sırada henüz yeterli olgunluğa ulaşmamış bulunan Fransız proletaryası, köylü kitleleri ile gerekli ittifaki kuramamış, karşı-devrime fazla yumuşak davranmış ve zamanında askeri bir saldırıya geçmemiştir. Böylece, güç toplama fırsatını bulan karşı-devrim, saldırıya geçerek, ayaklanmaya katılanları vahşice kırmıştır. Paris Komünü, 28 Mayıs’ta düşmüştür.

yandan Moğolistan ve Orta Asya'daki göçebe yaşam tarzı sosyalizmle doğrudan niçin bağlanabilmiştir? Niçin Çin devrimi kapitalist bir gelecekte kaçınılabilir ve batı ülkelerinin geçtikleri eski tarihsel yoldan ve bir burjuva diktatörlüğü döneminden geçmeksizin doğrudan doğruya sosyalizme bağlanabilir? Bunların nedeni, zamanın somut koşullarından başka bir şey değildir. Bazı gerekli koşullar var oldu mu, şeylerin gelişme sürecinde bazı çelişkiler ortaya çıkar ve üstelik onların içerdiği karşıtlar birbirlerine bağlı oldukları gibi, birbirlerine de dönüşürler. Yoksa bunların hiç biri mümkün olmazdı.

Özdeşlik sorunu işte budur. Peki öyleyse savaşım nedir? Özdeşlik ile savaşım arasındaki ilişki nedir?

Lenin:

“Karşıtların birliği (çakışması, özdeşliği, eşit hareketi) koşullara bağlı, geçici, süresiz, görelidir. Birbirlerini dışlayan karşıtların savaşımı, tıpkı gelişme ve hareketin mutlak oluşu gibi mutlaktır.”^[46]

Lenin'in bu pasajı ne demektir?

Her sürecin bir başlangıcı, bir sonu vardır. Bütün süreçler kendilerini kendi karşıtlarına dönüştürürler. Bütün süreçlerin kararlılığı bağıntılıdır, ama bir sürecin diğerine dönüşümünde kendini gösteren kararsızlık mutlaktır.

Bütün şeylerin hareketi, iki durumda olur: bağıntılı durgunluk durumu ve apaçık değişme durumu. Her iki hareket durumu da, o şeyde bulunan iki çelişik etkenin savaşımı sonucudur. Bir nesne, hareketin ilk durumundaysa, o şey, nitelik bakımından değil, yalnızca nicelik bakımından değişiklik geçirir ve duruyormuş gibi görünür. Nesne, hareketin ikinci durumundaysa, o şey, ilk durumdaki nicelik [sayfa 65] değişmesinde belirli bir uç noktasına erişmiş, varlığın sona ermesinin nedeni olmuş, bir nitelik değişmesini meydana getirmiş ve bunların sonucu, apaçık bir değişme gibi görünmüştür. Günlük yaşamda gördüğümüz birlik, bağlılık, bileşme, uyum, denge, durgunluk, hareketsizlik, durağanlık, kararlı denge, katılık, çekim vb., hepsi de, nicelik değişmesi durumunda bulunan şeylerin görünüşleridir. Öte yandan, birliğin çözülüşü; yani bu dayanışmanın, bileşimin, uyumun, dengenin, durgunluğun, durağanlığın, kararlı dengenin, katılığın ve çekimin yıkılması ve herbirinin kendi karşıtına

^[46] V. İ. Lenin, “Diyalektik Sorun Üzerine”, *Marx-Engels-Marksizm*, s. 337.

dönüşmesi, hepsi de, nitel değişme durumundaki şeylerin görünüşleridir, bir sürecin bir başkasına dönüşmesidir. Şeyler, durmadan, kendilerini, hareketin birinci durumundan ikincisine dönüştürmektedirler. Oysa karşıtların içindeki savaşım, her iki durumda da bulunur, ama ikinci durumda çözüme ulaşır. Bunun için, karşıtların birliğinin koşullara bağlı, geçici ve bağıntılı olduğunu, buna karşılık, karşıtlar arasındaki savaşımın mutlak olduğunu söylüyoruz.

Yukarda, iki karşıt şey arasında özdeşlik olduğu için bu iki şeyin aynı varlıkta birarada varolabileceğini ve bunların birbirlerine dönüşebileceklerini söylediğimiz zaman, koşula bağlı oluşu, yani belirli koşullar altında iki karşıt şeyin birleşebileceğini ve birbirlerine dönüşebileceğini belirtmek istemiştik. Karşıtların özdeşliği yalnızca belirli koşullar altında olduğu için, özdeşlik şartlı ve bağıntılıdır diyoruz. Burada şunu eklemeliyiz: bir çelişki içindeki savaşım, sürecin başından sonuna kadar devam eder, bir sürecin bir başkasına dönüşümünün nedeni olur ve süreçteki savaşım her yerde var olduğu için, çelişki içindeki savaşımın kayıtsız şartsız ve mutlak olduğunu söyleriz.

Şartlı, bağıntılı özdeşlik, şartsız, mutlak savaşım ile birlikte, her şeydeki karşıtların hareketini oluşturur.

Biz Çinliler, sık sık, “birbirine karşıt şeyler, birbirini tamamlarlar”^[47] deriz. Bu, karşıtların özdeşliği demektir ve ^[sayfa 66] metafiziğe karşı olup, diyalektiktir. “Birbirine karşıt” olmak, iki çelişik yönün karşılıklı olarak birbirini dışlaması ya da savaşımı demektir. “Birbirlerini tamamlamak”, belirli koşullar altında iki çelişik yönün birlik olması ve özdeşliğe ulaşması demektir. Savaşım, özdeşliğin içinde bulunur, savaşım olmaksızın özdeşlik olmaz.

Özdeşlikte savaşım, özgüllükte evrensellik, tek ve ayrı nitelikte ortak nitelik vardır. Lenin “görelî içinde bir mutlak vardır”^[48] diyor.

VI. ÇELİŞKİDE UZLAŞMAZ KARŞITLIĞIN YERİ

Karşıtların savaşımı sorunu, uzlaşmaz karşıtlığın ne olduğu

^[47] “Birbirlerine karşıt olan şeyler, aynı zamanda birbirlerini tamamlarlar” sözü, ilkönce, 1. yüzyılda yaşanmış ünlü tarihçi Pan Ku tarafından Han Hanedanının Tarihi’nde kullanılmıştır. Bu söz, o zamandan beri, sık sık kullanılan bir deyim olmuştur.

^[48] V. İ. Lenin, “Diyalektik Sorun Üzerine”, *Marx-Engels-Marksizm*, s. 337.

sorununu içerir. Bizim yanıtımız: uzlaşmaz karşıtlık, karşıtların bir savaşım biçimidir, ama biricik biçimi değildir.

İnsanlık tarihinde sınıflararası uzlaşmaz karşıtlık, karşıtlar savaşımının özgül bir belirtisi olarak vardır. Sömürücü ve sömürülen sınıflar arasındaki çelişkiyi düşünün. Köleci, feodal ya da kapitalist bir toplum olsun, iki çelişik sınıf, bir toplumda uzun süre birarada bulunur ve birbirlerine karşı savaşım verirler; ama iki sınıf arasındaki çelişki, belirli bir aşamaya kadar gelişince, açık bir uzlaşmaz karşıtlık biçimini alır ve devrime dönüşür. Sınıflı bir toplumda, barışın savaşa dönüşmesi de böyledir.

Bir bomba, patlamadan önce, belirli koşullar nedeniyle, karşıt şeylerin yanyana bulunduğu bir varlıktır. Patlama, yeni bir koşul (ateşleme) ortaya çıkınca olur. Benzer bir durum, eski çelişkileri çözmek ve yeni şeyler meydana getirmek için açık bir çatışma biçimini alan bütün doğa [sayfa 67] olaylarında vardır.

Bu gerçeği kavramak çok önemlidir. Ancak bu yolla, sınıflı bir toplumda, devrimlerin ve devrimci savaşların kaçınılmazlığını anlayabiliriz. Bunlar olmaksızın, toplumsal gelişmede sıçrama yapmak, gerici egemen sınıfları devirmek, yani siyasal iktidarı ele geçirmek olanaksızdır. Komünistler, gericilerin, toplumsal devrimin gereksizliği ve olanaksızlığı üzerine olan aldatıcı propagandalarını sergilememelidirler. Marksist-leninist toplumsal devrim teorisine sıkı sıkıya sarılmaları, halka, toplumsal devrimin gerekliliğini, tamamen uygulanabilir olmasını ve bütün insanlık tarihinin ve Sovyetler Birliği'nin kazandığı zaferin bu bilimsel gerçeğe tanık olduğunu anlatmalıdır.

Yukarda belirttiğimiz gibi, sınıflar var oldukça, Komünist Partisi içinde, sınıf çelişkileri, doğru ve yanlış fikirler arasında çelişkiler olarak, bu partinin bağrında yansılar. Başlangıçta ya da bazı konularda böyle çelişkiler kendilerini hemen uzlaşmaz karşıtlık olarak açığa vurmaz. Sınıf çatışmasının gelişmesi ile onlar da gelişir ve uzlaşmaz karşıtlık haline gelir. Sovyetler Birliği'nde Lenin'in ve Stalin'in ideolojisi ile Trotski^[49] ve Buharin'in yanlış ideolojileri arasındaki çelişki, başlangıçta kendisini uzlaşmaz karşıtlık biçiminde ortaya koymamış, sonraları gelişerek uzlaşmaz karşıtlık haline gel-

^[49] Trotski (1879-1940), Rus devrim hareketinde, leninizme karşı bir zümrenin öncülüğünü etmiş ve sonraları karşı-devrimcilere katılacak derecede ileri gitmiştir. Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesiince 1927'de, partiden atılmış, 1929'da Sovyet hükümetince ülkeden, 1932'de yurttaşlıktan çıkarılmıştır.

miştir. Çin Komünist Partisinin tarihinde de benzer bir durum olmuştur. Partideki yoldaşlarımızın çoğunun doğru ideolojileri ile Çuen Tu-siu ve Çank Kuo-tao ve başkalarının yanlış ideolojileri arasındaki çelişki, başlangıçta uzlaşmaz karşıtlık biçiminde belirmediği halde, sonradan gelişmiş ve uzlaşmaz karşıtlık haline gelmiştir. Bugün de parti içindeki doğru ve yanlış ideolojiler arasındaki [sayfa 68] çelişkiler, bir uzlaşmaz karşıtlık biçiminde belirmemiştir, eğer yoldaşlarımız hatalarını düzeltirlerse, bunlar, gelişerek uzlaşmaz karşıtlık haline gelmezler. Bu nedenle, parti, bir yandan yanlış ideolojilerle savaşırken, bir yandan da hata yapanlara bu hatalarını düzeltmek fırsatını vermelidir. Bu gibi koşullar altında, savaşımı fazla ileri götürmek yerinde olmaz. Ne var ki, hata yapanlar bu hatalarında ayak direrlerse, bu çelişkiler uzlaşmaz karşıtlık haline gelirler.

Ekonomik bakımdan burjuvazinin yönetimi altında kentin köyü sömürdüğü kapitalist toplumda ve yabancı emperyalizmle, yerli [olan] büyük komprador burjuvazinin yönetimi altında kentin köyü korkunç biçimde sömürdüğü Kuomintang denetimi altındaki Çin'de, kent ile köy arasındaki çelişki, tam bir karşıtlık içindedir. Sosyalist ülkeler ile devrimci üslerimizde, böylesine çelişkiler, uzlaşmaz olmayan karşıt çelişkiler haline geliyorlar.

Lenin: "Uzlaşmaz karşıtlık ile çelişki tamamen farklıdır" diyor. "Sosyalizmde uzlaşmaz karşıtlıklar yoktur, ama çelişkiler vardır."^[50] Yani uzlaşmaz karşıtlık, karşıtların savaşımının bir biçimidir, ama biricik biçimi değildir. Bu uzlaşmaz karşıtlık formülünü her yerde uygulayamayız.

VII. SONUÇ

Şimdi konuyu özetlemek için birkaç şeye işaret edebiliriz. Şeylerdeki çelişkinin yasası, yani karşıtların birliği yasası, doğanın ve toplumun temel yasası olup, bundan dolayı, düşüncenin de temel yasasıdır. Bu, metafizik dünya görüşünün tam karşıtıdır ve insanın bilgi tarihinde büyük bir devrimdir. Diyalektik materyalizme göre çelişki, nesnel şeyler ile öznel düşüncenin bütün süreçle-

^[50] V. İ. Lenin, "N. İ. Buharin'in Geçiş Dönemi Ekonomisi Üzerine Düşünceler", *Selected Works*, Moscow-Leningrad 1931, Vol. XI, s. 357

rinde vardır ve baştan sona bütün süreç boyunca devam eder. Bu, çelişkinin [sayfa 69] evrenselliği ve mutlaklığıdır. Çelişik şeyler ile bunların her yönünün kendine özgü çizgileri vardır, bu da çelişkinin özgüllüğü ve bağıntılılığıdır. Karşıtlar, belirli koşullara göre özdeşlik niteliğini taşır ve bir varlıkta birarada bulunurlar ve kendilerini birbirlerine dönüştürürler. Bu da, çelişkinin özgüllüğü ve bağıntılılığıdır. Ama karşıtların savaşımı hiç bitmez, karşıtlar birarada varken de, birbirlerine dönüştürken de, savaşım vardır ve özellikle bu son durumda belirgindir, bu da, gene çelişkinin evrenselliği ve mutlaklığıdır. Çelişkinin özgüllüğünü ve evrenselliğini incelerken, hem çelişkilerde hem de çelişik yönlerdeki ana ve ikincil çelişkiler arasındaki farka dikkat etmemiz gerekir. Çelişkinin evrenselliğini ve çelişkideki karşıtların savaşımını incelerken de, çelişkideki savaşımın değişik biçimleri arasındaki farkı dikkate almalıyız. Bunları yapmazsak hataya düşeriz. Eğer yukardaki temel noktaları iyice anlamırsak, marksizmin temel ilkelerine aykırı düşen dogmacı fikirleri yok edebilir ve aynı zamanda deneyimli arkadaşlarımızın, deneyim ve görüşlerini sistemleştirmelerine ve ampirizme düşmek suretiyle işledikleri hataları yinelemekten kaçınmalarına yardım etmiş oluruz. Çelişki yasasının incelenmesiyle vardığımız birkaç basit sonuç işte bunlardır. [sayfa 70]